

Broj: *01-1153*
Podgorica, 10.06.2020.godine

UNIVERZITET CRNE GORE
-Odboru za doktorske studije i Senatu-

PODGORICA

Predmet: Materijal za sjednicu Odbora i Senata

Poštovani,

U skladu sa članom 43. Pravila doktorskih studija, dostavljamo Vam materijal za narednu sjednicu Odbora za doktorske studije odnosno Senata Univerziteta Crne Gore i to:

- Obrazac D3 (Ocjena doktorske disertacije) sa propratnom dokumentacijom za doktoranda mr Milenu Radonjić.

DEKAN

[Signature]
Prof. dr Nikola Milović

UNIVERZITET CRNE GORE
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
DOKTORSKE STUDIJE

Br. 01/ 1149

Podgorica, 10.06.2020.god.

Na osnovu čl. 64. Statuta Univerziteta Crne Gore, člana 43. Pravila doktorskih studija, Vijeće Ekonomskog fakulteta je na sjednici održanoj 10.06.2020.godine donijelo

ODLUKU

1. Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu doktorske disertacije „**Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana**“ doktoranda **mr Milene Radonjić**.
2. Predlaže se Odboru za doktorske studije i Senatu UCG da prihvati doktorsku disertaciju „**Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana**“ doktoranda **mr Milene Radonjić** i imenuje Komisiju za odbranu doktorske disertacije u sastavu:
 - Dr Miomir Jakšić, redovni profesor, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija
 - Dr Gordana Đurović, redovni profesor, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
 - Dr Milivoje Radović, redovni profesor, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
3. Odluka se dostavlja Centru za doktorske studije Univerziteta Crne Gore na dalji postupak.

OBRAZLOŽENJE

Komisija za ocjenu doktorske disertacije „**Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana**“ doktoranda **mr Milene Radonjić** je napisala i predala Izvještaj Vijeću fakulteta, koji je Vijeće fakulteta razmatralo na sjednici održanoj 10.06.2020.godine.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

DEKAN

Prof. dr Nikola Milović

DOSTAVLJENO:

- a/a
- referentu doktorskih studija,
- Centru za doktorske studije,
- Senatu UCG.

OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	mr Milena(Sreten)Radonjić
Fakultet	Ekonomski fakultet Podgorica
Studijski program	Ekonomija
Broj indeksa	11/2013
MENTOR/MENTORI	
Prvi mentor	prof.dr Miomir Jakšić Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija
KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE	
prof.dr Miomir Jakšić, redovni profesor	Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija
prof.dr Gordana Đurović, redovni profesor	Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora
prof.dr Milivoje Radović, redovni profesor	Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora
Datum značajni za ocjenu doktorske disertacije	
Doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dostavljen Biblioteci UCG	29.04.2020.
Javnost informisana (dnevne novine) da su Doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dati na uvid	29.04.2020.
Sjednica Senata na kojoj je izvršeno imenovanje komisije za ocjenu doktorske disertacije	23-24.04.2020.
Uvid javnosti	
U predviđenom roku za uvid javnosti bilo je primjedbi?	Ne.
OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE	
<p>1. Pregled disertacije</p> <p>Doktorska disertacija pod nazivom „Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana” doktorandkinje mr Milene Radonjić napisana je latiničnim pismom (Times New Roman, font 12, prored 1.5) na 242 stranice A4 formata. Nakon početnih stranica disertacije koje uključuju osnovne podatke o kandidatkinji i disertaciji, slijede rezime na crnogorskom i engleskom jeziku, zatim popis tabela, grafika i slika, uvodna razmatranja, tri glave, zaključak, spisak literature kao i biografija kandidatkinje. U cilju validnijeg razumijevanja tematike rada date su 24 tabele, 22 grafika i 10 slika, koji pružaju detaljnije informacije i ilustraciju nalaza i zaključaka iznijetih u tekstu.</p> <p>U izradi disertacije, kandidatkinja je koristila obimnu i savremenu literaturu koju čini 187 bibliografskih jedinica i 13 internet stranica. Od navedenog broja, većina se odnosi na stranu literaturu, tako da se može zaključiti da je, s obzirom na obuhvat, karakter i sadržaj, kandidatkinja pribavila i koristila relevantnu i kvalitetnu dokumentacionu osnovu za istraživanje i izradu</p>	

predmetne doktorske disertacije.

Pored uvoda i zaključka, struktura doktorske disertacije uključuje zaokružene i međusobno logički povezane tematske cjeline, podijeljene u tri glave. U uvodnom dijelu disertacije (str.11-16) kandidatkinja precizira problem istraživanja, osnovne ciljeve i hipoteze koje će biti testirane adekvatnim ekonomskim metodama.

U prvoj glavi *Teorijski koncept uloge javnog duga u nacionalnoj ekonomiji* (str. 17-85), kroz četiri poglavlja, objašnjena je uloga javnog duga u nacionalnoj ekonomiji sa teorijskog aspekta. U cilju razumijevanja suštine javnog duga, u prvom poglavlju (*Koncept javnog duga*) kandidatkinja definiše osnovni koncept javnog duga i daje jasno razgraničenje njegovih različitih definicija kao i indikatora performansi. Dalje, pošto ekonomska nauka nema jedinstven stav po pitanju uticaja javnog duga na ekonomsku aktivnost, u drugom poglavlju (*Teorije javnog duga u školama ekonomske misli*) predstavljena su tri vijeka najvažnijih političko-ekonomskih teorija javnog duga, počev od Hjuma i Smita u XVIII vijeku preko Rikarda u XIX vijeku do Kejnosa i Bjukenena u XX vijeku, sumirana kroz ključne postavke tri najznačajnije škole ekonomske misli i to: klasične, kejnzijanske i neoklasične. Nakon toga, u trećem poglavlju (*Istorijski pregled nastanka javnog duga u svijetu i epizode dužničkih kriza*) kandidatkinja daje istorijski pregled, odnosno evoluciju javnog duga u svijetu kao i nastanak i načine rješavanja najupečatljivijih kriza duga kroz koje je prošao veliki broj ekonomija, i to ne samo onih u razvoju, naročito u posljednjih 40-ak godina. U završnici ovog dijela rada (*Uticaj javnog duga na ekonomski rast*) kandidatkinja naglašava heterogenost rezultata brojnih studija koje su se bavile pitanjem uticaja javnog duga na ekonomski rast, koji predstavlja najznačajniji indikator makroekonomskih performansi jedne zemlje i daje detaljan pregled najvažnijih istraživanja ove tematike.

U drugoj glavi *Fiskalna održivost i politika upravljanja javnim dugom u funkciji ostvarenja makroekonomske stabilnosti* (str.86-169) naglasak je na pitanjima fiskalne održivosti i upravljanja javnim dugom u funkciji ostvarenja makroekonomske stabilnosti. Kako su uspostavljanje dobrog institucionalnog okvira i praksa upravljanja javnim dugom dobili na značaju tokom posljednje dvije decenije sa razvojem finansijskog tržišta i krizom tržišta javnog duga, u prvom poglavlju (*Važnost upravljanja javnim dugom – opšti koncept*) kandidatkinja predstavlja opšti koncept upravljanja javnim dugom, uz poseban naglasak na ciljeve, strategiju i institucionalni okvir upravljanja javnim dugom. Međutim, kako javni dug ima svoju monetarnu i fiskalnu funkciju, politiku upravljanja javnim dugom treba staviti u širi makroekonomski kontekst, pa stoga u nastavku teksta, u okviru drugog poglavlja (*Međuzavisnost monetarne, fiskalne i politike upravljanja javnim dugom*) kandidatkinja detaljno obrađuje međuzavisnost politike upravljanja javnim dugom, monetarne i fiskalne politike u cilju sprečavanja makroekonomskih kriza i poremećaja. Kandidatkinja zaključuje da se politika upravljanja javnim dugom ne može odvojiti od monetarne i fiskalne politike te stoga koordinacija makroekonomskih politika predstavlja ključni element u formulisanju i realizaciji bilo kojeg ekonomskog koncepta. Zbog intenzivnog rasta javnog duga na globalnom nivou, održivost duga predstavlja ključnu temu u makroekonomskim analizama fiskalne politike te je analiza ovog pitanja data u okviru trećeg poglavlja (*Koncept održivosti javnog duga*). Ovaj koncept zasnovan je na ideji da nivo javnog duga ne može da raste neograničeno u odnosu na nacionalni dohodak jer bi to impliciralo kontinuirano povećanje poreza i smanjenje državne potrošnje od strane vlade. Kandidatkinja naglašava da u teoriji postoji više konceptata mjerenja održivosti javnog duga te u ovom dijelu rada daje detaljan prikaz različitih metoda koji se u osnovi svode na zadovoljavanje principa likvidnosti i solventnosti. Među tim pristupima posebno se izdvajaju metod zasnovan na stabilizaciji udjela javnog duga u BDP-u, zatim metod vremenskih serija i ekonometrijski model održivosti duga. Na kraju, kada se države suoče sa visokim nivoom javnog duga, na raspolaganju

imaju više instrumenata koje mogu koristiti kako bi se dug vratio na održivi nivo. Novija literatura iz ove oblasti kao ključne instrumente navodi sljedeće: ekonomski rast, fiskalnu konsolidaciju, finansijsku pomoć, prodaju imovine, inflaciono iznenađenje, difolt i finansijsku represiju. Upotreba svakog od ovih instrumenata ima svoje prednosti i mane, koji su kritički sagledani u četvrtom poglavlju ovog dijela rada (*Mehanizmi za rješavanje problema javnog duga*). Iz tog razloga, kandidatkinja zaključuje da ne postoji univerzalno rješenje problema javnog duga, odnosno neophodno je pronaći adekvatnu kombinaciju instrumenata koja odgovara specifičnoj političko-ekonomskoj situaciji u kojoj se nalazi određena zemlja.

Posljednja, treća glava *Analiza javnog duga i makroekonomskih performansi na Zapadnom Balkanu* (str. 170-223) predstavlja centralni dio ove disertacije, s obzirom na to da sadrži empirijsku analizu veze između javnog duga i makroekonomskih performansi na Zapadnom Balkanu. U prvom poglavlju (*Makroekonomska kretanja u zemljama Zapadnog Balkana*) kandidatkinja daje detaljan prikaz trendova u kretanju ključnih makroekonomskih indikatora u zemljama regiona. Nakon toga, kako bi se stekla prava slika o zaduženosti, u drugom poglavlju (*Analiza javnog duga na Zapadnom Balkanu*) kandidatkinja analizira ključna pitanja vezana za problematiku javnog duga u svim zemljama pojedinačno kao što su visina i struktura javnog duga i daje kritički osvrt na politike upravljanja javnim dugom. U ovom dijelu kandidatkinja zaključuje da se sve zemlje uglavnom oslanjaju na zaduživanje iz međunarodnih izvora te ukazuje na neophodnost razvijanja domaćih tržišta državnih hartija od vrijednosti kako bi se smanjili troškovi zaduživanja na dug rok. Nakon toga, urađene su dvije empirijske analize. Analiza predstavljena u trećem poglavlju (*Da li javni dug utiče na ekonomski rast?*) daje odgovor na pitanje kakva je priroda veze između javnog duga i ekonomskog rasta primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu i vektorski model sa korekcijom greške, uz pretpostavku o postojanju kointegracije između varijabli. U četvrtom, posljednjem poglavlju ove glave (*Dinamika javnog duga na Zapadnom Balkanu: kako riješiti problem duga?*) ispitane su ključne determinante rasta javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana s posebnim naglaskom na ekonomski rast i fiskalnu konsolidaciju, uz primjenu dvije vrste dinamičkih panel modela.

U zaključnom dijelu disertacije (str.224-227) sumirani su rezultati prema postavljenim ciljevima i istraživačkim hipotezama.

2. Vrednovanje disertacije

2.1. Problem

Uticaj javnog duga na ekonomsku aktivnost kao i potencijalni rizici koje nosi visok javni dug uvijek su bili predmet istraživanja u akademskim i političkim krugovima. Tokom istorije, stavovi po pitanju uticaja javnog duga na ekonomsku aktivnost bili su krajnje protivurječni i zaključuje se da ekonomska nauka nema jedinstven stav po pitanju efekata javnog duga. Neke od najuticajnijih škola ekonomske misli imale su dijametralno suprotne stavove po pitanju javnog zaduživanja (Salsman, 2017). S jedne strane, kejnzijanska koncepcija, koja je 30-ih godina prošlog vijeka smijenila do tada dominantno shvatanje da neuravnoteženi državni budžet i rastući javni dug ugrožavaju finansijsku stabilnost jedne zemlje, utemeljena je na vjerovanju da je visok javni dug imovina, a ne obaveza države i da je deficitarno finansiranje neophodan uslov za ekonomski prosperitet. S druge strane, pripadnici neoklasične škole smatraju da finansiranje javne potrošnje kroz zaduživanje vodi ka ugrožavanju ekonomskog rasta jer se na taj način štednja ne koristi u produktivne svrhe te dolazi do istiskivanja privatnih investicija, čime se urušava sposobnost ekonomskog sistema da akumulira kapital i bogatstvo.

Međutim, nezavisno od preovladavajućih stavova po pitanju efekata javnog duga, na zaduživanje su, u većoj ili manjoj mjeri, upućene sve ekonomije svijeta. Ipak, neadekvatna procjena koristi i rizika koje dug nosi sa sobom može dovesti do prekomjernog zaduživanja, koje prevazilazi sposobnost zemlje da isplati svoje obaveze. Ovakva dešavanja rezultiraju nastankom dužničkih kriza, čije ekonomske posljedice mogu biti dugotrajne i bolne. U prošlosti ove krize bile su tipične za zemlje u razvoju. Međutim, sa dramatičnim trendom rasta javnog duga u cijelom svijetu u posljednjih nekoliko decenija dovedena je u pitanje održivost javnih finansija velikog broja zemalja, nezavisno od stepena njihove razvijenosti. Velika depresija iz 30-ih godina XX vijeka, globalna recesija iz 2008. godine, kao i dužnička kriza u eurozoni, koja je uslijedila, pokazali su da i napredne privrede mogu biti osjetljive na makroekonomske poremećaje vezane za dug.

Imajući u vidu ovakav razvoj događaja, oživjela je akademska debata i sprovedene su brojne studije koje ispituju interakcije javnog duga i makroekonomskih performansi, i to na prvom mjestu uticaj rastuće zaduženosti na ekonomski rast. Kako se u zavisnosti od primijenjene metodologije, analiziranog perioda i zemlje, odnosno grupe zemalja, dobijaju različiti rezultati, jedinstven stav o vezi između ovih varijabli ne postoji. Tako, neke studije pokazuju da javni dug ima negativan uticaj na ekonomski rast (Čeh-Časni, Andabaka-Badurina & Basarac-Sertić, 2014; Bökemeier & Greiner, 2015; Ferreira, 2016), druge pokazuju da je taj uticaj pozitivan (Fincke & Greiner, 2015), dok postoje i one koje ne pronalaze dokaz da visok nivo javnog duga ugrožava ekonomski rast (Panizza & Presbitero, 2014). Ipak, najveći broj studija pokazuje da je veza između javnog duga nelinearna i konkavna. Takva veza znači da niski nivoi javnog duga djeluju stimulatивно na ekonomski rast, dok je visok nivo javnog duga, nakon određene vrijednosti njegovog udjela u BDP-u, povezan sa nižim, čak i negativnim stopama ekonomskog rasta, kako u razvijenim tako i u zemljama u razvoju (Reinhart & Rogoff, 2010; Kumar & Woo, 2010; Minea & Parent, 2012; Mencinger, Aristovnik & Verbič, 2014; Alfonso & Alves, 2015; Dincă & Dincă, 2015).

Paralelno sa ovom vrstom istraživanja, u kontekstu dramatičnog rasta javnog duga na globalnom nivou koji je doveo u pitanje održivost javnih finansija velikog broja zemalja, brojne studije nastoje da identifikuju makroekonomske determinante javnog duga (Budina & Fies, 2005; Pirtea, Nicolescu & Mota, 2013; Swamy, 2015; Bittencourt, 2015; Globan & Matošec, 2015) kako bi se utvrdio relativni značaj različitih mjera ekonomske politike u obuzdavanju njegovog rasta. Rezultati najvećeg broja istraživanja pokazuju da je ekonomski rast ključan ili vrlo često čak i jedini faktor koji može doprinijeti redukciji javnog duga. Međutim, pored ekonomskog rasta, kao značajna determinanta javnog duga izdvaja se i fiskalna konsolidacija, koja je bila centralna mjera kriznog menadžmenta zemalja Evropske unije tokom dužničke krize, čime je fiskalna politika, nakon dužeg perioda nadmoći monetarne politike, opet preuzela ključnu ulogu u ostvarenju cilja makroekonomske stabilnosti.

Problem javnog duga naročito je izražen kod zemalja u razvoju, odnosno tranzicionih ekonomija koje se suočavaju sa brojnim ograničenjima, a upućene su na zaduživanje zbog nedovoljne domaće akumulacije za investicije, naročito u infrastrukturu. Zapadni Balkan kao područje koje je prošlo kroz bolan proces, ne samo ekonomske već i političke tranzicije u posljednjih 30 godina, nije mogao ostati imun na efekte globalne ekonomske krize. Vlade zemalja regiona su intenzivno koristile svoje fiskalne resurse da bi upravljale krizom te su ugrožene fiskalne rezerve i javni dug je narastao u svih 6 zemalja više nego dvostruko. Po završetku krize, uprkos brojnim fiskalnim reformama, dug je ostao visok. Ovakvu dužničku dinamiku pogoršava i usporen ekonomski rast,

koji je posljedica nedovršenog procesa tranzicije, odnosno niske produktivnosti koja reflektuje godine niskog nivoa investiranja, slabih institucija i teškog poslovnog okruženja. Pošto je razvoj situacije u regionu pojačao zabrinutost po pitanju da li je javni dug počeo da dostiže nivoe koji negativno utiču na ekonomski rast i koliko je opasan njegov dalji rast, obezbjeđenje zdrave ekonomske politike predstavlja prioritet za zemlje Zapadnog Balkana.

Međutim, uprkos tome što postoji veliki broj studija koje se bave pitanjima uticaja javnog duga na ekonomsku aktivnost u različitim zemljama ili grupama zemalja, veoma malo je pisano o iskustvu Zapadnog Balkana, odnosno nijedna novija empirijska studija nije obuhvatila zemlje Zapadnog Balkana istraživačkim uzorkom. Iz tog razloga, kako kandidatkinja ističe, sama tematika je motivisana željom da se pitanju javnog duga koji je sve izraženiji u zemljama Zapadnog Balkana posveti potrebna pažnja, odnosno da se pruži temeljna teorijska i empirijska analiza iz čega proizilazi i osnovni cilj ovog istraživanja.

2.2. Ciljevi i hipoteze disertacije

Osnovni cilj istraživanja je ispitivanje uticaja javnog zaduživanja na ekonomije zemalja Zapadnog Balkana, odnosno utvrđivanje prirode veze između javnog duga i ekonomskog rasta. Dalje, kako je u zemljama Zapadnog Balkana prisutan trend povećanja javnog duga, cilj rada je da se ispituju i njegove najvažnije determinante, odnosno utvrdi relativni značaj fiskalne konsolidacije i rasta bruto domaćeg proizvoda u obuzdavanju javnog duga u ovim zemljama. Na kraju, rezultatima se nastoje utvrditi pravci vođenja adekvatnih politika koje bi osigurale održivost javnog duga u ovom regionu.

Imajući u vidu značaj i osnovni cilj istraživanja, ova disertacija definiše i određeni broj pomoćnih ciljeva koji će doprinijeti ostvarenju osnovnog cilja kao što su:

- teorijski prikaz koncepta javnog duga, uz naglašavanje njegovih važnih aspekata i transmisionih kanala koji utiču na ostvarenje makroekonomske stabilnosti;
- kreiranje ekonometrijskog modela za procjenu uticaja javnog duga na ekonomski rast na Zapadnom Balkanu;
- ispitivanje efekata alternativnih politika za smanjenje nivoa javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana;
- ispitivanje uloge i značaja fiskalnih pravila u vođenju odgovorne fiskalne politike;
- kritički osvrt na politike upravljanja javnim dugom u cilju obezbjeđenja njegove održivosti u regionu Zapadnog Balkana.

U cilju kritičkog ispitivanja problema javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana kandidatkinja polazi od dvije osnovne, kao i odgovarajućih pomoćni hipoteza koje su testirane adekvatnim ekonomskim metodama.

H1: U zemljama Zapadnog Balkana efekat javnog zaduživanja na ekonomski rast nije isti pri svim nivoima udjela javnog duga u BDP-u.

P.H.1 Negativna veza između javnog duga i ekonomskog rasta postaje jača na nivoima udjela javnog duga iznad 60%.

H2: Rješavanje problema javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana treba biti zasnovano na dinamiziranju ekonomskog rasta.

P.H. Fiskalna konsolidacija u zemljama Zapadnog Balkana ne dovodi do značajnog smanjenja stope rasta javnog duga, u poređenju sa ekonomskim rastom.

2.3. Bitne metode koje su primijenjene u disertaciji i njihova primjerenost.

Prilikom izrade doktorske disertacije kandidatkinja je koristila metodološke postupke koji su prikladni za datu oblast istraživanja i koji obezbjeđuju pouzdanost rezultata i generalizaciju zaključaka. Doktorska teza sadrži teorijsko i empirijsko istraživanje. U teorijskom dijelu, na osnovu prikupljene naučne literature, deskriptivnim metodom i metodom analize i sinteze objašnjena je uloga javnog duga u nacionalnim ekonomijama, odnosno gledišta različitih škola ekonomske misli po pitanju efekata javnog duga na makroekonomske performanse. Takođe, ovaj metod je primijenjen u objašnjavanju opšteg koncepta upravljanja javnim dugom, što je praćeno analizom odnosa politike upravljanja javnim dugom sa monetarnom i fiskalnom politikom. Primjenom istorijskog metoda sagledana je evolucija javnog duga u svijetu, kao i nastanak, uzroci i posljedice dužničkih kriza koje su obilježile ekonomsku istoriju. Metodom komparativne analize proučene su strategije upravljanja javnim dugom koje se primjenjuju u različitim zemljama kao i rješenja u oblasti fiskalnih pravila koja obezbjeđuju fiskalnu disciplinu. Primjenom kvantitativnih metoda i metoda analize objašnjene su različite metode mjerenja održivosti javnog duga kao i načini rješavanja problema duga.

Teorijski okvir dao je osnov za postavljanje istraživačkih hipoteza. Imajući u vidu prethodno opisane istraživačke hipoteze, bilo je neophodno da se sprovede empirijsko istraživanje koje i predstavlja najznačajniji dio ove doktorske disertacije. Empirijska analiza je sprovedena u okviru deskriptivne statističke analize i ekonometrijske analize panela, a na osnovu baza podataka MMF-a (World Economic Outlook Database), Svjetske banke (World Development Indicator Database) i zavoda za statistiku analiziranih zemalja. U analizi je korišćen uzorak balansiranih panela za 6 zemalja Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija i Srbija) koji pokrivaju period od 2006. do 2017. godine.

Prva hipoteza koja se odnosi na uticaj javnog duga na ekonomski rast testirana je primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu zasnovanu na primjeni metoda uopštenih momenata (eng. *Generalized Method of Moments - GMM*) kao i procjenu u formi vektorskog modela sa korekcijom greške (eng. *Vector Error Correction Mechanism - VECM*). Na samom početku analize sproveden je RESET (eng. *Ramsey Regression Equation Specification Error Test*) test kojim je ispitana priroda veze između stope ekonomskog rasta i javnog duga. Nakon toga, u prvoj fazi empirijske analize primijenjena je sistemska dinamička panel regresija kako bi se odredio uticaj javnog duga i ostalih kontrolnih varijabli na ekonomsku aktivnost, mjerenu stopom ekonomskog rasta. Dinamički model je baziran na primjeni uopštenog metoda momenata što predstavlja veoma popularan metod ocjenjivanja dinamičkog karaktera odnosa između ekonomskih varijabli, a takođe je pogodan i za rješavanje problema endogenosti. Dodatno, primijenjena je standardna provjera reziduala (pretpostavka normalnosti) kako bi se testirala prihvatljivost GMM rezultata.

U drugoj fazi empirijske analize veza između ekonomskog rasta i javnog duga ispitana je u okviru vektorskog modela sa korekcijom greške. Prvenstveno je razvijen opšti oblik panel vektorskog modela sa korekcijom greške, a zatim specificiran model javnog duga i ekonomskog rasta. U cilju specifikacije empirijske vektorske forme modela sa korekcijom ravnotežne greške, provjerena je stacionarnost i kointegracija između varijabli, a nakon toga je specificiran model u kojem su sve varijable integrisane reda 1(I(1)). Pouzdanost specificiranog modela i stabilnost sistema ispitani su

testovima serijske korelacije i normalnosti reziduala, kao i polinomijalnom provjerom autoregresionih (AR) karakteristika. Dalje, osjetljivost ekonomskog rasta na egzogene šokove procijenjena je pomoću funkcije impulsnog odziva. Nakon toga, izvršena je dekompozicija varijanse kako bi se precizno utvrdilo u kojoj mjeri različiti egzogeni šokovi doprinose fluktuaciji ekonomskog rasta na duži vremenski rok

Druga hipoteza koja se odnosi na ispitivanje dinamike odnosno determinanti javnog duga na Zapadnom Balkanu testirana je, umjesto tradicionalnim panel metodama, primjenom dvije vrste dinamičkih panela modela. Primijenjena empirijska analiza sastoji se od nekoliko faza, počev od provjere stacionarnosti varijabli preko specifikacije modela pa do procjene dinamičkog panela. Specifikacija modela i izbor efikasnog estimatora zasnovani su na preliminarnom RESET testu kako bi se provjerile pretpostavljene linearne relacije između datih varijabli. Pošto se u analizi koriste makroekonomske varijable koje svoj efekat ispoljavaju uz određena kašnjenja, a takođe mogu biti visoko korelisane i potencijalno izazvati problem multikolinearnosti, i u ovoj analizi je korišćen uopštenjeni metod momenata, i to sistemski i diferencirani GMM. Na ovaj način dobijene su nepristrasne i konzistentne procjene parametara putem instrumenata.

Provjera pouzdanosti modela zasnovana je na primjeni Sargan-Hansenovog testa validnosti prekomjerno identifikovanih restrikcija (J-statistika), uz pretpostavku da su parametri modela identifikovani uz *a priori* restrikciju koeficijenata. Dodatno, testirana je pretpostavka normalnosti reziduala korišćenjem Žark-Bera (Jarque-Berra) LR testa. Takođe, testirana je hipoteza o nepostojanju serijske korelacije između reziduala (na pomaku h i između pomaka 1 i h , uz maksimalan broj pomaka 3) primjenom LR testa i Rao F-testa. Konačno, prisustvo međuprostorne zavisnosti u panelu testirano je upotrebom Breusch-Pagan LM (eng. *Lagrange multiplier - LM*) testa, Pesaran LM testa i CD testa. Na kraju, primijenjen je Arelano-Bond (A-B) test nulte autokorelacije u prvim diferencama slučajne greške, uz nultu hipotezu odsustva autokorelacije.

2.4. Rezultati disertacije i njihovo tumačenje

Doktorska disertacija „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*” sadrži kompleksnu analizu koja je dala značajne naučne rezultate i doprinose. Na osnovu sveobuhvatne analize, kandidatkinja je odbacila prvu i potvrdila drugu istraživačku hipotezu.

Prva hipoteza koja se odnosi na uticaj javnog duga na ekonomski rast testirana je primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu zasnovanu na primjeni metoda uopštenih momenata kao i procjenu u formi vektorskog modela sa korekcijom greške. Rezultati RESET testa ukazali su na odsustvo nelinearne veze između stope ekonomskog rasta i javnog duga, odnosno dokazana je strogo linearna veza između definisanih varijabli. Nakon toga, primjenom dinamičke panel analize zasnovane na primjeni metoda uopštenih momenata, pokazano je da javni dug ima negativan efekat na ekonomski rast u regionu. Time je *odbačena prva osnovna hipoteza* (a samim tim i pomoćna) po kojoj u zemljama Zapadnog Balkana efekat javnog zaduživanja na ekonomski rast nije isti pri svim nivoima udjela javnog duga u BDP-u.

Dodatno, primjenom vektorskog modela sa korekcijom greške potvrđena je definisana negativna veza između javnog duga i ekonomskog rasta. Rezultati te procjene pokazuju da postoji dugoročni uticaj javnog duga (i ostalih kontrolnih varijabli uključenih u model) na ekonomski rast, pri čemu je brzina prilagođavanja relativno visoka, što ukazuje da se sistem brzo vraća u

ravnotežu nakon određenog poremećaja. Takođe, tekuće stope ekonomskog rasta u značajnoj mjeri određuju njene vrijednosti iz prethodnog perioda, dok je uticaj javnog duga na ekonomski rast negativan i na kratak rok. Značajan dinamički uticaj javnog duga na ekonomski rast potvrđen je i dekompozicijom varijanse, koja je pokazala da skoro 18% varijacija ekonomskog rasta može biti objašnjeno promjenama u kretanju javnog duga. Imajući u vidu procijenjene efekte, očigledno je da javni dug ima značajne detrimentalne posljedice na rast u regionu Zapadnog Balkana. Iz tog razloga, nameće se zaključak da kreatori ekonomske politike moraju voditi aktivnu politiku javnog duga, usmjerenu ka smanjenju njegovog relativnog udjela u BDP-u.

Druga hipoteza koja se odnosi na ispitivanje dinamike odnosno determinanti javnog duga na Zapadnom Balkanu testirana je primjenom sistemskog i diferenciranog GMM-a. Oba dinamička modela su dala veoma slične rezultate, koji su vrlo poučni kako u smislu smjera i intenziteta uticaja, tako i u smislu implikacija za kreatore politika. Pokazano je da ekonomski rast utiče na dug sa negativnim predznakom, odnosno povećanje stope rasta od 1% dovodi do smanjenja duga od 0.89% ili 0.94%, u zavisnosti od modela. Takođe, primarni bilans djeluje sa negativnim predznakom, odnosno poboljšanje budžetskog bilansa dovodi do smanjenja javnog duga od 0.46% ili 0.39%. Ovakvo dobijeni modeli izmjerili su uticaj fiskalne konsolidacije i ekonomskog rasta na obuzdavanje stope rasta javnog duga. Kako su procijenjeni parametri uz fiskalnu konsolidaciju, mjerenu primarnim bilansom, mnogo niži od onih dobijenih uz ekonomski rast, rezultati ukazuju na ubrzanje ekonomskog rasta kao efikasniju mjeru za smanjenje javnog duga u regionu Zapadnog Balkana, čime su *potvrđene druga osnovna i pomoćna hipoteza*.

2.5. Zaključci

Imajući u vidu ocijenjene modele, kandidatkinja zaključuje da javni dug ima značajne negativne efekte na ekonomski rast u zemljama Zapadnog Balkana. Stoga kreatori politike treba da sprovede aktivnu politiku upravljanja javnim dugom, usmjerenu na smanjenje njegovog relativnog udjela u BDP-u i na stvaranje povoljnog makroekonomskog okruženja kako bi se postepeno povećao ekonomski rast.

Dalje, prema dobijenim rezultatima, kandidatkinja ističe da politika smanjenja duga primarno treba da bude zasnovana na politici stimulisanja ekonomskog rasta. Naime, ekonomski rast na Zapadnom Balkanu je uglavnom zasnovan na potrošnji, pa je neophodno izvršiti transformaciju takvog modela. Novi model bi podrazumijevao izvoznu orijentisanost, koja će stvoriti prostor za razvoj privatnog sektora kao i povoljno okruženje za dugoročne investicije, čime će doći do ostvarenja dugoročno održivih stopa rasta. Pošto proces tranzicije na tržišnu ekonomiju u ovim zemljama nije dovršen u potpunosti, država i dalje ima veliku ulogu u ekonomiji, što se ogleda u velikom broju državnih preduzeća i predimenzioniranom javnom sektoru. Iz tog razloga, uprkos neznatnim promjenama u strukturi državnih rashoda, dominantan dio državnog novca odlazi na penzije i plate zaposlenih u javnom sektoru, a vrlo malo za finansiranje javnih investicija. Stoga sprovođenje fiskalne konsolidacije dovelo bi do oslobađanja sredstava koja bi mogla biti usmjerena u kapitalne projekte. S druge strane, uravnoteženje budžeta dovelo bi do rasta povjerenja investitora, odnosno do većeg priliva stranih direktnih investicija, što bi za posljedicu imalo veće stope ekonomskog rasta. Zato politiku smanjivanja javnog duga u regionu Zapadnog Balkana pored stimulisanja ekonomskog rasta treba zasnivati i na primjeni fiskalne konsolidacije, kako bi se uravnotežio budžet i time kreirala osnova za stvaranje brzorastućih, naprednih ekonomija. Da bi fiskalna konsolidacija bila uspješno sprovedena, kandidatkinja naglašava i ulogu fiskalnih pravila koja treba staviti u širi kontekst izgradnje nezavisnih fiskalnih institucija koje bi donosile i nadgledale njihovu primjenu. Naime, fiskalna pravila treba dopuniti institucionalnim

aranžmanima u formi fiskalnih savjeta, koji bi disciplinovali fiskalnu politiku i doprinijeli jačanju javnih finansija

Dakle, generalni zaključak koji kandidatkinja izvodi na osnovu sprovedene analize je da države Zapadnog Balkana treba da smanje nivo duga i deficita kako bi stvorile bazu za dugoročni rast i napredak regiona. Osim suočavanja sa izazovom fiskalne konsolidacije, zemlje regiona prolaze i kroz intenzivne reforme u cilju stvaranja novog modela ekonomskog rasta, orjentisanog na diverzifikaciju proizvodne baze umjesto oslanjanja na jeftine izvore novca iz inostranstva. U budućnosti, implementacija strukturnih reformi bi trebalo da dovede do ubrzanja ekonomskog rasta, što bi u konačnom smanjilo udio duga u BDP-u na dugi rok

3. Konačna ocjena disertacije

3.1. Usaglašenost sa obrazloženjem teme

Na osnovu detaljnog uvida u cjelokupan sadržaj istraživanja, Komisija konstatuje da doktorska disertacija mr Milene Radonjić predstavlja originalan naučno-istraživački rad, koji je u potpunosti usaglašen sa obrazloženjem teme koje je kandidatkinja podnijela i koje je prihvaćeno od strane Senata Univerziteta Crne Gore. Prema opsegu i dubini analize, načinu izlaganja i dobijenim rezultatima, ova doktorska disertacija predstavlja značajan doprinos ekonomskoj debati o pitanju efekata javnog duga.

3.2. Mogućnost ponovljivosti

Imajući u vidu detaljno objašnjenu metodologiju koja je korišćena u istraživanju, postoji mogućnost da se istraživanje ponovi za drugi vremenski period ili prošireni uzorak zemalja što bi, poređenjem sa postojećim rezultatima, moglo dovesti do novih saznanja i zaključaka.

3.3. Buduća istraživanja

Rezultati ove doktorske disertacije predstavljaju kvalitetnu osnovu za sprovođenje budućih istraživanja. Pošto se glavno ograničenje istraživanja odnosi na raspoloživost podataka, jedna od preporuka za buduća istraživanja jeste proširenje analiziranog perioda nakon što se obim raspoloživih podataka dovoljno poveća, uz primjenu iste metodologije i na istom uzorku zemalja, kako bi se provjerila postojanost dobijenih rezultata. Takođe, sa povećanjem obima raspoloživih podataka bilo bi moguće primijeniti metode vremenskih serija za svaku zemlju Zapadnog Balkana pojedinačno, kako bi se uzele u obzir potencijalne heterogenosti u odnosu između javnog duga i makroekonomskih performansi u ovim zemljama. S druge strane, istraživanje može ići i u pravcu širenja uzorka zemalja na tranzicione ekonomije Centralne i Istočne Evrope. Na taj način bi se uporedili rezultati dobijeni za zemlje Zapadnog Balkana po pitanju efekata javnog duga sa zemljama koje su, slično njima, u posljednjih nekoliko decenija prošle kroz značajne političke i ekonomske strukturne promjene i ostvarile različite stepene ekonomskog razvoja.

3.4. Ograničenja disertacije i njihov uticaj na vrijednost disertacije

Objektivno ograničenje istraživanja predstavljaju relativno kratke vremenske serije podataka. Naime, za pojedine zemlje iz uzorka podaci nijesu bili dostupni za period prije 2006.godine, tako da je vremenski period za koji je izvršeno istraživanje morao biti određen dostupnošću, uporedivošću i kvalitetom podataka. Stoga, najduži vremenski period koji je mogao biti korišćen

u analizi kako bi bili dostupni podaci za sve zemlje jeste period od 11 godina, tj. period od 2006. do 2017.god. Ipak, korišćenjem panel podataka značajno je povećana veličina uzorka i sprovedena je analiza koja se inače ne bi mogla realizovati u slučaju vremenske serije za svaku zemlju pojedinačno. Uprkos prepoznatom ograničenju, jasno definisani ciljevi, primjena relevantnih i opravdanih naučnih metoda kao i precizno prikazivanje i analiza rezultata, upućuju na zaključak da kvalitet i originalnost razmatrane doktorske disertacije ne mogu biti dovedeni u pitanje.

Orginalni naučni doprinos

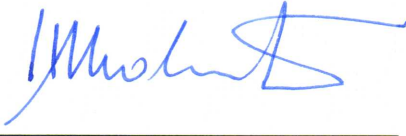
Glavni naučni doprinos ove doktorske teze ogleda se u tome što pruža detaljnu analizu problema koji je od velikog teorijskog i praktičnog značaja za zemlje Zapadnog Balkana. U teorijskom smislu, ova disertacija daje doprinos kroz sistematizaciju postojećih saznanja u domenu veze između javnog duga i makroekonomskih performansi i postavlja osnov za dalje bavljenje ulogom javnog duga u zemljama regiona. Mada je problem javnog duga i njegove interakcije sa makroekonomskim faktorima analiziran u literaturi, nijedna empirijska studija nije sprovedena na istom uzorku zemalja koje su bile predmet ispitivanja u ovoj doktorskoj tezi. Na taj način, daje se značajan doprinos već postojećem korpusu studija slične tematike.

Ipak, najveći doprinos i vrijednost ovog rada ogleda se u sprovedenoj ekonometrijskoj analizi na osnovu koje su ispitane prethodno postavljene hipoteze i izvedene konkretne preporuke za vođenje ekonomske politike, što čini praktičan doprinos ove disertacije. Na prvom mjestu, kreiran je ekonometrijski model uticaja javnog duga na ekonomski rast i pokazano je da rast javnog duga ima isključivo negativne efekte na ekonomski rast u zemljama Zapadnog Balkana. S druge strane, ispitane su ključne determinante rasta javnog duga u regionu i utvrđen je doprinos različitih mjera ekonomske politike koje se mogu primjenjivati kako bi došlo do smanjenja javnog duga. Dobijeni rezultati služe kao koristan vodič za kreatore ekonomske politike u formulisanju održivih i efektivnih mjera, usmjerenih ka ostvarenju uravnotežene fiskalne pozicije i makroekonomske stabilnosti.

Mišljenje i prijedlog komisije

Doktorska disertacija pod nazivom „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*“ kandidatkinje mr Milene Radonjić sadrži temeljnu teorijsku i empirijsku analizu problema javnog duga u regionu Zapadnog Balkana. Korišćenjem relevantne naučne metodologije i opsežne literature, kandidatkinja je uspješno obradila odobrenu temu, koja je od velikog teorijskog i praktičnog značaja za zemlje Zapadnog Balkana i ispunila zadati cilj istraživanja. Disertacija predstavlja rezultat originalnog naučnog istraživanja kao i vrijedan doprinos ekonomskoj debati o pitanju efekata javnog duga. Zaključci do kojih je kandidatkinja došla zasnovani su na pravilnim teorijskim osnovama, jasni, logički konzistentni i argumentovani empirijskim rezultatima dobijenim primjenom odgovarajućih metodoloških postupaka i tehnika.

Na osnovu svega navedenog, Komisija pozitivno ocjenjuje doktorsku disertaciju mr Milene Radonjić i predlaže Vijeću Ekonomskog fakulteta u Podgorici i Senatu Univerziteta Crne Gore da prihvati ovaj izvještaj i odobri javnu odbranu disertacije pod nazivom „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*“.

Izdvojeno mišljenje	
/	
Napomena	
/	
KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE	
prof. dr Miomir Jakšić, redovni profesor, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija	
prof. dr Gordana Đurović, redovni profesor, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora	
prof. dr Milivoje Radović, redovni profesor, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora	
Datum i ovjera (pečat i potpis odgovorne osobe)	
U Podgorici, 29.05.2020.	
	DEKAN

Odlukom Senata Univerziteta Crne Gore, donijetoj na sjednici održanoj 23-24.04.2020. godine, a na predlog Vijeća Ekonomskog fakulteta, imenovani smo za pisanje Izvještaja o doktorskoj disertaciji „**Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana**”, kandidatkinje **mr Milene Radonjić**.

Na osnovu člana 33. Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore, komisija je proučila sadržaj i naučne zaključke ove disertacije i podnosi sljedeći:

IZVJEŠTAJ

O OCJENI DOKTORSKE DISERTACIJE

I OPŠTE KARAKTERISTIKE

1. Podaci o kandidatu

Mr Milena Radonjić je rođena 04.12.1987.godine u Podgorici, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Ekonomski fakultet u Podgorici upisuje 2006.godine, gdje na smjeru Bankarstvo i finansije diplomira 2010.godine sa prosječnom ocjenom 10. Iste godine upisuje magistarske studije na Ekonomskom fakultetu i magistarsku tezu, pod nazivom „*Politička ekonomija nezavisnosti centralne banke*”, brani 2012.godine, pod mentorstvom prof.dr Miomira Jakšića. Doktorske studije na Ekonomskom fakultetu u Podgorici upisuje 2013.godine.

Na Ekonomskom fakultetu je angažovana kao saradnik u nastavi za oblast Makroekonomija od 2011.godine, i to na predmetima: Osnovi ekonomije, Privredni sistem, Tržište rada, Teorija i analiza ekonomske politike i Ekonomija javnog sektora.

U cilju usavršavanja boravila je na brojnim eminentnim fakultetima i institucijama među kojima se posebno izdvajaju: Universität Mannheim, Njemačka, 2016.godine; IEDC Bled School of Management, Slovenija, 2014.god.; Wirtschaftsuniversität Wien, Austrija, 2009.god.; London School of Economics and Political Science (LSE), Velika Britanija, 2008.god. Takođe, dobitnica je brojnih nagrada tokom studiranja, između ostalog i nagrade Univerziteta Crne Gore za najboljeg studenta Ekonomskog fakulteta kao i nagrade Glavnog grada Podgorice za najboljeg studenta 2010.godine.

Aktivno je učestvovala u mnogim međunarodnim aktivnostima kao i u izradi značajnih projekata koje je vodio Ekonomski fakultet u Podgorici (jedan od njih je „Neformalna zaposlenost u Crnoj Gori – procjene obima i efekata”, Ekonomski fakultet Podgorica, 2013). Takođe, autor je većeg broja naučnih radova iz oblasti makroekonomije.

2. Osnovni podaci o doktorskoj disertaciji

Doktorska disertacija pod nazivom „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*” doktorandkinje mr Milene Radonjić napisana je latiničnim pismom (Times New Roman, font 12, prored 1.5) na 242 stranice A4 formata. Nakon početnih stranica disertacije koje uključuju osnovne podatke o kandidatkinji i disertaciji, slijede rezime na

crnogorskom i engleskom jeziku, zatim popis tabela, grafika i slika, uvodna razmatranja, tri glave, zaključak, spisak literature kao i biografija kandidatkinje. U cilju validnijeg razumijevanja tematike rada date su 24 tabele, 22 grafika i 10 slika, koji pružaju detaljnije informacije i ilustraciju nalaza i zaključaka iznijetih u tekstu.

U izradi disertacije, kandidatkinja je koristila obimnu i savremenu literaturu koju čini 187 bibliografskih jedinica i 13 internet stranica. Od navedenog broja, većina se odnosi na stranu literaturu, tako da se može zaključiti da je, s obzirom na obuhvat, karakter i sadržaj, kandidatkinja pribavila i koristila relevantnu i kvalitetnu dokumentacionu osnovu za istraživanje i izradu predmetne doktorske disertacije.

II TEORIJSKO – HIPOTETIČKI OKVIR ISTRAŽIVANJA, METODOLOGIJA I STRUKTURA RADA

1. Teorijsko – hipotetički okvir istraživanja

Dramatičan rast javnog duga na globalnom nivou doveo je u pitanje održivost javnih finansija velikog broja zemalja, nezavisno od stepena njihove razvijenosti. Problem javnog duga aktuelizovala je globalna ekonomska i finansijska kriza, pri čemu ni najrazvijenije ekonomije svijeta, kao što su SAD i zemlje eurozone, nijesu bile pošteđene. Stoga, glavni izazovi sa kojim se suočavaju kreatori ekonomskih politika u većini zemalja odnose se na transmisione kanale i intenzitet uticaja javnog duga na makroekonomske performanse. Paralelno sa tim, postavlja se i pitanje utvrđivanja adekvatnih mjera politike upravljanja javnim dugom koje će javni dug, na najefikasniji način, dovesti do nivoa njegove održivosti. Međutim, visok stepen volatilnosti i neizvjesnosti ekonomskog okruženja otežava obavezivanje kreatora politike na primjenu tačno definisanih mjera za smanjenje duga. S druge strane, ne postoji jedinstven stav po pitanju optimalnog nivoa duga za sve zemlje pa je stoga teško procijeniti kad javni dug počinje da ugrožava ekonomsku aktivnost.

Problem javnog duga naročito je izražen kod zemalja u razvoju, odnosno tranzicionih ekonomija koje se suočavaju sa brojnim ograničenjima, a upućene su na zaduživanje zbog nedovoljne domaće akumulacije za investicije, naročito u infrastrukturu. Zapadni Balkan kao područje koje je prošlo kroz bolan proces, ne samo ekonomske već i političke tranzicije u posljednjih 30 godina, nije mogao ostati imun na efekte globalne ekonomske krize. Vlade zemalja regiona su intenzivno koristile svoje fiskalne resurse da bi upravljale krizom te su ugrožene fiskalne rezerve i javni dug je narastao u svih 6 zemalja više nego dvostruko. Po završetku krize, uprkos brojnim fiskalnim reformama, dug je ostao visok. Ovakvu dužničku dinamiku pogoršava i usporen ekonomski rast, koji je posljedica nedovršenog procesa tranzicije, odnosno niske produktivnosti koja reflektuje godine niskog nivoa investiranja, slabih institucija i teškog poslovnog okruženja. Pošto je razvoj situacije u regionu pojačao zabrinutost po pitanju da li je javni dug počeo da dostiže nivoe koji negativno utiču na ekonomski rast i koliko je opasan njegov dalji rast, obezbjeđenje zdrave ekonomske politike predstavlja prioritet za zemlje Zapadnog Balkana.

Međutim, uprkos tome što postoji veliki broj studija koje se bave pitanjima uticaja javnog duga na ekonomsku aktivnost u različitim zemljama ili grupama zemalja, veoma malo je pisano o iskustvu Zapadnog Balkana, odnosno nijedna novija empirijska studija nije obuhvatila zemlje Zapadnog Balkana istraživačkim uzorkom. Iz tog razloga, kako kandidatkinja ističe, sama tematika je motivisana željom da se pitanju javnog duga koji je sve

izraženiji u zemljama Zapadnog Balkana posveti potrebna pažnja, odnosno da se pruži temeljna teorijska i empirijska analiza iz čega proizilazi i osnovni cilj ovog istraživanja.

Osnovni cilj istraživanja je ispitivanje uticaja javnog zaduživanja na ekonomije zemalja Zapadnog Balkana, odnosno utvrđivanje prirode veze između javnog duga i ekonomskog rasta. Dalje, kako je u zemljama Zapadnog Balkana prisutan trend povećanja javnog duga, cilj rada je da se ispituju i njegove najvažnije determinante, odnosno utvrdi relativni značaj fiskalne konsolidacije i rasta bruto domaćeg proizvoda u obuzdavanju javnog duga u ovim zemljama. Na kraju, rezultatima se nastoje utvrditi pravci vođenja adekvatnih politika koje bi osigurale održivost javnog duga u ovom regionu.

Imajući u vidu značaj i osnovni cilj istraživanja, ova disertacija definiše i određeni broj pomoćnih ciljeva koji će doprinijeti ostvarenju osnovnog cilja kao što su:

- teorijski prikaz koncepta javnog duga, uz naglašavanje njegovih važnih aspekata i transmisionih kanala koji utiču na ostvarenje makroekonomske stabilnosti;
- kreiranje ekonometrijskog modela za procjenu uticaja javnog duga na ekonomski rast na Zapadnom Balkanu;
- ispitivanje efekata alternativnih politika za smanjenje nivoa javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana;
- ispitivanje uloge i značaja fiskalnih pravila u vođenju odgovorne fiskalne politike;
- kritički osvrt na politike upravljanja javnim dugom u cilju obezbjeđenja njegove održivosti u regionu Zapadnog Balkana.

U cilju kritičkog ispitivanja problema javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana kandidatkinja polazi od dvije osnovne, kao i odgovarajućih pomoćni hipoteza koje su testirane adekvatnim ekonomskim metodama.

H1: U zemljama Zapadnog Balkana efekat javnog zaduživanja na ekonomski rast nije isti pri svim nivoima udjela javnog duga u BDP-u.

P.H.1 Negativna veza između javnog duga i ekonomskog rasta postaje jača na nivoima udjela javnog duga iznad 60%.

H2: Rješavanje problema javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana treba biti zasnovano na dinamiziranju ekonomskog rasta.

P.H. Fiskalna konsolidacija u zemljama Zapadnog Balkana ne dovodi do značajnog smanjenja stope rasta javnog duga, u poređenju sa ekonomskim rastom.

2. Metodologija istraživanja i nalaza disertacije

Prilikom izrade doktorske disertacije kandidatkinja je koristila metodološke postupke koji su prikladni za datu oblast istraživanja i koji obezbjeđuju pouzdanost rezultata i generalizaciju zaključaka. Doktorska teza sadrži teorijsko i empirijsko istraživanje. U teorijskom dijelu, na osnovu prikupljene naučne literature, deskriptivnim metodom i metodom analize i sinteze objašnjena je uloga javnog duga u nacionalnim ekonomijama, odnosno gledišta različitih škola ekonomske misli po pitanju efekata javnog duga na makroekonomske performanse.

Takođe, ovaj metod je primijenjen u objašnjavanju opšteg koncepta upravljanja javnim dugom, što je praćeno analizom odnosa politike upravljanja javnim dugom sa monetarnom i fiskalnom politikom. Primjenom istorijskog metoda sagledana je evolucija javnog duga u svijetu, kao i nastanak, uzroci i posljedice dužničkih kriza koje su obilježile ekonomsku istoriju. Metodom komparativne analize proučene su strategije upravljanja javnim dugom koje se primjenjuju u različitim zemljama kao i rješenja u oblasti fiskalnih pravila koja obezbjeđuju fiskalnu disciplinu. Primjenom kvantitativnih metoda i metoda analize objašnjene su različite metode mjerenja održivosti javnog duga kao i načini rješavanja problema duga.

Teorijski okvir dao je osnov za postavljanje istraživačkih hipoteza. Imajući u vidu prethodno opisane istraživačke hipoteze, bilo je neophodno da se sprovede empirijsko istraživanje koje i predstavlja najznačajniji dio ove doktorske disertacije. Empirijska analiza je sprovedena u okviru deskriptivne statističke analize i ekonometrijske analize panela, a na osnovu baza podataka MMF-a (World Economic Outlook Database), Svjetske banke (World Development Indicator Database) i zavoda za statistiku analiziranih zemalja. U analizi je korišćen uzorak balansiranih panela za 6 zemalja Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija i Srbija) koji pokrivaju period od 2006. do 2017. godine.

Prva hipoteza koja se odnosi na uticaj javnog duga na ekonomski rast testirana je primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu zasnovanu na primjeni metoda uopštenih momenata (eng. *Generalized Method of Moments - GMM*) kao i procjenu u formi vektorskog modela sa korekcijom greške (eng. *Vector Error Correction Mechanism - VECM*). Na samom početku analize sproveden je RESET (eng. *Ramsey Regression Equation Specification Error Test*) test kojim je ispitana priroda veze između stope ekonomskog rasta i javnog duga. Nakon toga, u prvoj fazi empirijske analize primijenjena je sistemska dinamička panel regresija kako bi se odredio uticaj javnog duga i ostalih kontrolnih varijabli na ekonomsku aktivnost, mjerenu stopom ekonomskog rasta. Dinamički model je baziran na primjeni uopštenog metoda momenata što predstavlja veoma popularan metod ocjenjivanja dinamičkog karaktera odnosa između ekonomskih varijabli, a takođe je pogodan i za rješavanje problema endogenosti. Dodatno, primijenjena je standardna provjera reziduala (pretpostavka normalnosti) kako bi se testirala prihvatljivost GMM rezultata.

U drugoj fazi empirijske analize veza između ekonomskog rasta i javnog duga ispitana je u okviru vektorskog modela sa korekcijom greške. Prvenstveno je razvijen opšti oblik panel vektorskog modela sa korekcijom greške, a zatim specificiran model javnog duga i ekonomskog rasta. U cilju specifikacije empirijske vektorske forme modela sa korekcijom ravnotežne greške, provjerena je stacionarnost i kointegracija između varijabli, a nakon toga je specificiran model u kojem su sve varijable integrisane reda 1(I(1)). Pouzdanost specificiranog modela i stabilnost sistema ispitani su testovima serijske korelacije i normalnosti reziduala, kao i polinomijalnom provjerom autoregresionih (AR) karakteristika. Dalje, osjetljivost ekonomskog rasta na egzogene šokove procijenjena je pomoću funkcije impulsnog odziva. Nakon toga, izvršena je dekompozicija varijanse kako bi se precizno utvrdilo u kojoj mjeri različiti egzogeni šokovi doprinose fluktuaciji ekonomskog rasta na duži vremenski rok

Druga hipoteza koja se odnosi na ispitivanje dinamike odnosno determinanti javnog duga na Zapadnom Balkanu testirana je, umjesto tradicionalnim panel metodama, primjenom dvije vrste dinamičkih panela modela. Primijenjena empirijska analiza sastoji se od nekoliko faza, počev od provjere stacionarnosti varijabli preko specifikacije modela pa do procjene

dinamičkog panela. Specifikacija modela i izbor efikasnog estimatora zasnovani su na preliminarnom RESET testu kako bi se provjerile pretpostavljene linearne relacije između datih varijabli. Pošto se u analizi koriste makroekonomske varijable koje svoj efekat ispoljavaju uz određena kašnjenja, a takođe mogu biti visoko korelisane i potencijalno izazvati problem multikolinearnosti, i u ovoj analizi je korišćen uopšten metođ momenata, i to sistemski i diferencirani GMM. Na ovaj način dobijene su nepristrasne i konzistentne procjene parametara putem instrumenata.

Provjera pouzdanosti modela zasnovana je na primjeni Sargan-Hansenovog testa validnosti prekomjerno identifikovanih restrikcija (J-statistika), uz pretpostavku da su parametri modela identifikovani uz *a priori* restrikciju koeficijenata. Dodatno, testirana je pretpostavka normalnosti reziduala korišćenjem Žark-Bera (Jarque-Berra) LR testa. Takođe, testirana je hipoteza o nepostojanju serijske korelacije između reziduala (na pomaku h i između pomaka 1 i h , uz maksimalan broj pomaka 3) primjenom LR testa i Rao F-testa. Konačno, prisustvo međuprostorne zavisnosti u panelu testirano je upotrebom Breusch-Pagan LM (eng. *Lagrange multiplier - LM*) testa, Pesaran LM testa i CD testa. Na kraju, primijenjen je Arelano-Bond (A-B) test nulte autokorelacije u prvim diferencama slučajne greške, uz nultu hipotezu odsustva autokorelacije.

3. Struktura disertacije

Pored uvoda i zaključka, struktura doktorske disertacije uključuje zaokružene i međusobno logički povezane tematske cjeline, podijeljene u tri glave. U uvodnom dijelu disertacije (str.11-16) kandidatkinja precizira problem istraživanja, osnovne ciljeve i hipoteze koje će biti testirane adekvatnim ekonomskim metodama.

U prvoj glavi *Teorijski koncept uloge javnog duga u nacionalnoj ekonomiji* (str. 17-85), kroz četiri poglavlja, objašnjena je uloga javnog duga u nacionalnoj ekonomiji sa teorijskog aspekta. U cilju razumijevanja suštine javnog duga, u prvom poglavlju (*Koncept javnog duga*) kandidatkinja definiše osnovni koncept javnog duga i daje jasno razgraničenje njegovih različitih definicija kao i indikatora performansi. Dalje, pošto ekonomska nauka nema jedinstven stav po pitanju uticaja javnog duga na ekonomsku aktivnost, u drugom poglavlju (*Teorije javnog duga u školama ekonomske misli*) predstavljena su tri vijeka najvažnijih političko-ekonomskih teorija javnog duga, počev od Hjuma i Smita u XVIII vijeku preko Rikarda u XIX vijeku do Kejnsa i Bjukenena u XX vijeku, sumirana kroz ključne postavke tri najznačajnije škole ekonomske misli i to: klasične, kejnzijanske i neoklasične. Nakon toga, u trećem poglavlju (*Istorijski pregled nastanka javnog duga u svijetu i epizode dužničkih kriza*) kandidatkinja daje istorijski pregled, odnosno evoluciju javnog duga u svijetu kao i nastanak i načine rješavanja najupečatljivijih kriza duga kroz koje je prošao veliki broj ekonomija, i to ne samo onih u razvoju, naročito u posljednjih 40-ak godina. U završnici ovog dijela rada (*Uticaj javnog duga na ekonomski rast*) kandidatkinja naglašava heterogenost rezultata brojnih studija koje su se bavile pitanjem uticaja javnog duga na ekonomski rast, koji predstavlja najznačajniji indikator makroekonomskih performansi jedne zemlje i daje detaljan pregled najvažnijih istraživanja ove tematike.

U drugoj glavi *Fiskalna održivost i politika upravljanja javnim dugom u funkciji ostvarenja makroekonomske stabilnosti* (str.86-169) naglasak je na pitanjima fiskalne održivosti i upravljanja javnim dugom u funkciji ostvarenja makroekonomske stabilnosti. Kako su uspostavljanje dobrog institucionalnog okvira i praksa upravljanja javnim dugom dobili na značaju tokom posljednje dvije decenije sa razvojem finansijskog tržišta i krizom tržišta javnog duga, u prvom poglavlju (*Važnost upravljanja javnim dugom – opšti koncept*)

kandidatkinja predstavlja opšti koncept upravljanja javnim dugom, uz poseban naglasak na ciljeve, strategiju i institucionalni okvir upravljanja javnim dugom. Međutim, kako javni dug ima svoju monetarnu i fiskalnu funkciju, politiku upravljanja javnim dugom treba staviti u širi makroekonomski kontekst, pa stoga u nastavku teksta, u okviru drugog poglavlja (*Međuzavisnost monetarne, fiskalne i politike upravljanja javnim dugom*) kandidatkinja detaljno obrađuje međuzavisnost politike upravljanja javnim dugom, monetarne i fiskalne politike u cilju sprečavanja makroekonomskih kriza i poremećaja. Kandidatkinja zaključuje da se politika upravljanja javnim dugom ne može odvojiti od monetarne i fiskalne politike te stoga koordinacija makroekonomskih politika predstavlja ključni element u formulisanju i realizaciji bilo kojeg ekonomskog koncepta. Zbog intenzivnog rasta javnog duga na globalnom nivou, održivost duga predstavlja ključnu temu u makroekonomskim analizama fiskalne politike te je analiza ovog pitanja data u okviru trećeg poglavlja (*Koncept održivosti javnog duga*). Ovaj koncept zasnovan je na ideji da nivo javnog duga ne može da raste neograničeno u odnosu na nacionalni dohodak jer bi to impliciralo kontinuirano povećanje poreza i smanjenje državne potrošnje od strane vlade. Kandidatkinja naglašava da u teoriji postoji više koncepata mjerenja održivosti javnog duga te u ovom dijelu rada daje detaljan prikaz različitih metoda koji se u osnovi svode na zadovoljavanje principa likvidnosti i solventnosti. Među tim pristupima posebno se izdvajaju metod zasnovan na stabilizaciji udjela javnog duga u BDP-u, zatim metod vremenskih serija i ekonometrijski model održivosti duga. Na kraju, kada se države suoče sa visokim nivoom javnog duga, na raspolaganju imaju više instrumenata koje mogu koristiti kako bi se dug vratio na održivi nivo. Novija literatura iz ove oblasti kao ključne instrumente navodi sljedeće: ekonomski rast, fiskalnu konsolidaciju, finansijsku pomoć, prodaju imovine, inflaciono iznenađenje, difolt i finansijsku represiju. Upotreba svakog od ovih instrumenata ima svoje prednosti i mane, koji su kritički sagledani u četvrtom poglavlju ovog dijela rada (*Mehanizmi za rješavanje problema javnog duga*). Iz tog razloga, kandidatkinja zaključuje da ne postoji univerzalno rješenje problema javnog duga, odnosno neophodno je pronaći adekvatnu kombinaciju instrumenata koja odgovara specifičnoj političko-ekonomskoj situaciji u kojoj se nalazi određena zemlja.

Posljednja, treća glava *Analiza javnog duga i makroekonomskih performansi na Zapadnom Balkanu* (str. 170-223) predstavlja centralni dio ove disertacije, s obzirom na to da sadrži empirijsku analizu veze između javnog duga i makroekonomskih performansi na Zapadnom Balkanu. U prvom poglavlju (*Makroekonomska kretanja u zemljama Zapadnog Balkana*) kandidatkinja daje detaljan prikaz trendova u kretanju ključnih makroekonomskih indikatora u zemljama regiona. Nakon toga, kako bi se stekla prava slika o zaduženosti, u drugom poglavlju (*Analiza javnog duga na Zapadnom Balkanu*) kandidatkinja analizira ključna pitanja vezana za problematiku javnog duga u svim zemljama pojedinačno kao što su visina i struktura javnog duga i daje kritički osvrt na politike upravljanja javnim dugom. U ovom dijelu kandidatkinja zaključuje da se sve zemlje uglavnom oslanjaju na zaduživanje iz međunarodnih izvora te ukazuje na neophodnost razvijanja domaćih tržišta državnih hartija od vrijednosti kako bi se smanjili troškovi zaduživanja na dug rok. Nakon toga, urađene su dvije empirijske analize. Analiza predstavljena u trećem poglavlju (*Da li javni dug utiče na ekonomski rast?*) daje odgovor na pitanje kakva je priroda veze između javnog duga i ekonomskog rasta primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu i vektorski model sa korekcijom greške, uz pretpostavku o postojanju kointegracije između varijabli. U četvrtom, posljednjem poglavlju ove glave (*Dinamika javnog duga na Zapadnom Balkanu: kako riješiti problem duga?*) ispitane su ključne determinante rasta javnog duga u zemljama Zapadnog Balkana s posebnim naglaskom na ekonomski rast i fiskalnu konsolidaciju, uz primjenu dvije vrste dinamičkih panel modela.

U zaključnom dijelu disertacije (str.224-227) sumirani su rezultati prema postavljenim ciljevima i istraživačkim hipotezama.

4. Ostvareni rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

Doktorska disertacija „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*” sadrži kompleksnu analizu koja je dala značajne naučne rezultate i doprinose. Na osnovu sveobuhvatne analize, kandidatkinja je odbacila prvu i potvrdila drugu istraživačku hipotezu.

Prva hipoteza koja se odnosi na uticaj javnog duga na ekonomski rast testirana je primjenom multidimenzionalnog metodološkog okvira koji uključuje dinamičku panel analizu zasnovanu na primjeni metoda uopštenih momenata kao i procjenu u formi vektorskog modela sa korekcijom greške. Rezultati RESET testa ukazali su na odsustvo nelinearne veze između stope ekonomskog rasta i javnog duga, odnosno dokazana je strogo linearna vezu između definisanih varijabli. Nakon toga, primjenom dinamičke panel analize zasnovane na primjeni metoda uopštenih momenata, pokazano je da javni dug ima negativan efekat na ekonomski rast u regionu. Time je *odbačena prva osnovna hipoteza* (a samim tim i pomoćna) po kojoj u zemljama Zapadnog Balkana efekat javnog zaduživanja na ekonomski rast nije isti pri svim nivoima udjela javnog duga u BDP-u.

Dodatno, primjenom vektorskog modela sa korekcijom greške potvrđena je definisana negativna veza između javnog duga i ekonomskog rasta. Rezultati te procjene pokazuju da postoji dugoročni uticaj javnog duga (i ostalih kontrolnih varijabli uključenih u model) na ekonomski rast, pri čemu je brzina prilagođavanja relativno visoka, što ukazuje da se sistem brzo vraća u ravnotežu nakon određenog poremećaja. Takođe, tekuće stope ekonomskog rasta u značajnoj mjeri određuju njene vrijednosti iz prethodnog perioda, dok je uticaj javnog duga na ekonomski rast negativan i na kratak rok. Značajan dinamički uticaj javnog duga na ekonomski rast potvrđen je i dekompozicijom varijanse, koja je pokazala da skoro 18% varijacija ekonomskog rasta može biti objašnjeno promjenama u kretanju javnog duga. Imajući u vidu procijenjene efekte, očigledno je da javni dug ima značajne detrimentalne posljedice na rast u regionu Zapadnog Balkana. Iz tog razloga, nameće se zaključak da kreatori ekonomske politike moraju voditi aktivnu politiku javnog duga, usmjerenu ka smanjenju njegovog relativnog udjela u BDP-u.

Druga hipoteza koja se odnosi na ispitivanje dinamike odnosno determinanti javnog duga na Zapadnom Balkanu testirana je primjenom sistemskog i diferenciranog GMM-a. Oba dinamička modela su dala veoma slične rezultate, koji su vrlo poučni kako u smislu smjera i intenziteta uticaja, tako i u smislu implikacija za kreatora politika. Pokazano je da ekonomski rast utiče na dug sa negativnim predznakom, odnosno povećanje stope rasta od 1% dovodi do smanjenja duga od 0.89% ili 0.94%, u zavisnosti od modela. Takođe, primarni bilans djeluje sa negativnim predznakom, odnosno poboljšanje budžetskog bilansa dovodi do smanjenja javnog duga od 0.46 % ili 0.39 %. Ovako dobijeni modeli izmjerili su uticaj fiskalne konsolidacije i ekonomskog rasta na obuzdavanje stope rasta javnog duga. Kako su procijenjeni parametri uz fiskalnu konsolidaciju, mjerenu primarnim bilansom, mnogo niži od onih dobijenih uz ekonomski rast, rezultati ukazuju na ubrzanje ekonomskog rasta kao efikasniju mjeru za smanjenje javnog duga u regionu Zapadnog Balkana, čime su *potvrđene druga osnovna i pomoćna hipoteza*.

Imajući u vidu ocijenjene modele, kandidatkinja zaključuje da javni dug ima značajne negativne efekte na ekonomski rast u zemljama Zapadnog Balkana. Stoga kreatori politike treba da sprovedu aktivnu politiku upravljanja javnim dugom, usmjerenu na smanjenje njegovog relativnog udjela u BDP-u i na stvaranje povoljnog makroekonomskog okruženja kako bi se postigao ekonomski rast.

Dalje, prema dobijenim rezultatima, kandidatkinja ističe da politika smanjenja duga primarno treba da bude zasnovana na politici stimulisanja ekonomskog rasta. Naime, ekonomski rast na Zapadnom Balkanu je uglavnom zasnovan na potrošnji, pa je neophodno izvršiti transformaciju takvog modela. Novi model bi podrazumijevao izvoznu orijentisanost, koja će stvoriti prostor za razvoj privatnog sektora kao i povoljno okruženje za dugoročne investicije, čime će doći do ostvarenja dugoročno održivih stopa rasta. Pošto proces tranzicije na tržišnu ekonomiju u ovim zemljama nije dovršen u potpunosti, država i dalje ima veliku ulogu u ekonomiji, što se ogleda u velikom broju državnih preduzeća i predimenzioniranom javnom sektoru. Iz tog razloga, uprkos neznatnim promjenama u strukturi državnih rashoda, dominantan dio državnog novca odlazi na penzije i plate zaposlenih u javnom sektoru, a vrlo malo za finansiranje javnih investicija. Stoga sprovođenje fiskalne konsolidacije dovelo bi do oslobađanja sredstava koja bi mogla biti usmjerena u kapitalne projekte. S druge strane, uravnoteženje budžeta dovelo bi do rasta povjerenja investitora, odnosno do većeg priliva stranih direktnih investicija, što bi za posljedicu imalo veće stope ekonomskog rasta. Zato politiku smanjivanja javnog duga u regionu Zapadnog Balkana pored stimulisanja ekonomskog rasta treba zasnovati i na primjeni fiskalne konsolidacije, kako bi se uravnotežio budžet i time kreirala osnova za stvaranje brzorastućih, naprednih ekonomija. Da bi fiskalna konsolidacija bila uspješno sprovedena, kandidatkinja naglašava i ulogu fiskalnih pravila koja treba staviti u širi kontekst izgradnje nezavisnih fiskalnih institucija koje bi donosile i nadgledale njihovu primjenu. Naime, fiskalna pravila treba dopuniti institucionalnim aranžmanima u formi fiskalnih savjeta, koji bi disciplinovali fiskalnu politiku i doprinijeli jačanju javnih finansija

Dakle, generalni zaključak koji kandidatkinja izvodi na osnovu sprovedene analize je da države Zapadnog Balkana treba da smanje nivo duga i deficita kako bi stvorile bazu za dugoročni rast i napredak regiona. Osim suočavanja sa izazovom fiskalne konsolidacije, zemlje regiona prolaze i kroz intenzivne reforme u cilju stvaranja novog modela ekonomskog rasta, orijentisanog na diverzifikaciju proizvodne baze umjesto oslanjanja na jeftine izvore novca iz inostranstva. U budućnosti, implementacija strukturnih reformi bi trebalo da dovede do ubrzanja ekonomskog rasta, što bi u konačnom smanjilo udio duga u BDP-u na dugi rok

Glavni naučni doprinos ove doktorske teze ogleda se u tome što pruža detaljnu analizu problema koji je od velikog teorijskog i praktičnog značaja za zemlje Zapadnog Balkana. U teorijskom smislu, ova disertacija daje doprinos kroz sistematizaciju postojećih saznanja u domenu veze između javnog duga i makroekonomskih performansi i postavlja osnov za dalje bavljenje ulogom javnog duga u zemljama regiona. Mada je problem javnog duga i njegove interakcije sa makroekonomskim faktorima analiziran u literaturi, nijedna empirijska studija nije sprovedena na istom uzorku zemalja koje su bile predmet ispitivanja u ovoj doktorskoj tezi. Na taj način, daje se značajan doprinos već postojećem korpusu studija slične tematike.

Ipak, najveći doprinos i vrijednost ovog rada ogleda se u sprovedenoj ekonometrijskoj analizi na osnovu koje su ispitane prethodno postavljene hipoteze i izvedene konkretne preporuke za vođenje ekonomske politike, što čini praktičan doprinos ove disertacije. Na prvom mjestu, kreiran je ekonometrijski model uticaja javnog duga na ekonomski rast i pokazano je da rast

javnog duga ima isključivo negativne efekte na ekonomski rast u zemljama Zapadnog Balkana. S druge strane, ispitane su ključne determinante rasta javnog duga u regionu i utvrđen je doprinos različitih mjera ekonomske politike koje se mogu primjenjivati kako bi došlo do smanjenja javnog duga. Dobijeni rezultati služe kao koristan vodič za kreatore ekonomske politike u formulisanju održivih i efektivnih mjera, usmjerenih ka ostvarenju uravnotežene fiskalne pozicije i makroekonomske stabilnosti.

III OCJENA RADA I PREDLOG KOMISIJE

Doktorska disertacija pod nazivom „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*“ kandidatkinje mr Milene Radonjić sadrži temeljnu teorijsku i empirijsku analizu problema javnog duga u regionu Zapadnog Balkana. Korišćenjem relevantne naučne metodologije i opsežne literature, kandidatkinja je uspješno obradila odobrenu temu, koja je od velikog teorijskog i praktičnog značaja za zemlje Zapadnog Balkana i ispunila zadati cilj istraživanja. Disertacija predstavlja rezultat originalnog naučnog istraživanja kao i vrijedan doprinos ekonomskoj debati o pitanju efekata javnog duga. Zaključci do kojih je kandidatkinja došla zasnovani su na pravilnim teorijskim osnovama, jasni, logički konzistentni i argumentovani empirijskim rezultatima dobijenim primjenom odgovarajućih metodoloških postupaka i tehnika.

Na osnovu svega navedenog, Komisija pozitivno ocjenjuje doktorsku disertaciju mr Milene Radonjić i predlaže Vijeću Ekonomskog fakulteta u Podgorici i Senatu Univerziteta Crne Gore da prihvati ovaj izvještaj i odobri javnu odbranu disertacije pod nazivom „*Javni dug i makroekonomske performanse u zemljama Zapadnog Balkana*“.

Podgorica, 28.04.2020. godine

KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE:

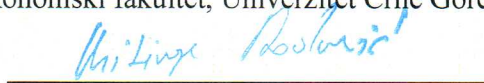
1. Prof. dr MIOMIR JAKŠIĆ, redovni profesor,
Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu

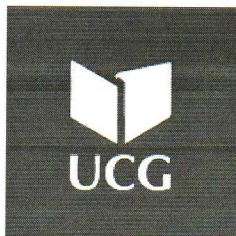

2. Prof. dr GORDANA ĐUROVIĆ, redovni profesor,
Ekonomski fakultet, Univerzitet Crne Gore

3. Prof. dr MILIVOJE RADOVIĆ, redovni profesor,
Ekonomski fakultet, Univerzitet Crne Gore

Univerzitet Crne Gore
Centralna univerzitetska biblioteka
adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone _00382 20 414 245
fax_ 00382 20 414 259
mail_ cub@ucg.me
web_ www.ucg.ac.me
Central University Library
University of Montenegro

Broj / Ref 01/6-L6-27/1
Datum / Date 29.05.2020.

UNIVERZITET CRNE GORE

EKONOMSKI FAKULTET

N/r Gospodinu Željku Vujoševiću

Poštovani gospodine Vujoševiću,

U prilogu ovog akta dostavljamo Vam doktorsku disertaciju mr Milene Radonjić pod naslovom „JAVNI DUG I MAKROEKONOMSKE PERFORMANSE U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA, koja je u skladu sa članom 42 stav 3 Pravila doktorskih studija dostavljena Centralnoj univerzitetskoj biblioteci 29.04.2020. godine, na uvid i ocjenu javnosti.

Na navedeni rad nije bilo primjedbi javnosti u predviđenom roku od 30 dana.
Molimo Vas da nam nakon odbrane dostavite konačnu verziju doktorske disertacije.

S poštovanjem,

DIREKTOR

Bosiljka Cicmil
mr Bosiljka Cicmil

Pripremio:

Ognjen Savić

bibliotekar

Tel: 020 414 245

e-mail: cub@ucg.ac.me

Na osnovu člana 36. Zakona o privrednim društvima CG i člana 25. Statuta AD "Trgocet-a" Cetinje sazvavam

**REDOVNU SKUPŠTINU AKCIONARA PREDUZEĆA
AD "TRGO CET" CETINJE**

Skupština akcionara održat će se 15.06.2020. godine u prostorijama preduzeća, u Ulici Peka Pavlovića bb, sa početkom u 08 h, sa sledećim

Dnevnim redom

1. Izbor radnih tela Skupštine.
 2. Usvajanje zapisnika sa prethodne sjednice.
 3. Usvajanje završnog računa za 2019.g. sa izveštajem ovlašćenog revizora.
 4. Donošenje odluke o izboru revizora za 2020.g.
 5. Razjrešenje dosadašnjih članova Odbora direktora i izbor novih članova.
- Akcionari koji nisu u mogućnosti da prisustvuju sjednici, mogu se uključiti u rad iste telefonskim putem na brojeve 069019583 ili 069369101.

AD "Trgocet" Cetinje
Odbor direktora/Predsjednik
Dragan Martinović s.r.

Na osnovu člana 62. stav 1 Zakona o javnim nabavkama („Službeni list CG“, br. 42/11, 57/14, 28/15, 42/17 i 074/19) naručilac „Deponija“ d.o.o., Španskih boraca bb, Podgorica oglašava

**OBAVJEŠTENJE
O JAVNOJ NABAVCI**

Nabavka usluga osiguranja imovine i usluge registracije i osiguranja vozila, procijenjene vrijednosti sa PDV-om 35.000,00 €. Tenderska dokumentacija broj: OP 03/20-3-3009 od 28.04.2020. godine objavljena je na portalu Uprave za javne nabavke, na adresi www.ujn.gov.me, dana 28.04.2020. godine.
Lica za davanje informacija: Miliadin Vučelić i Muzafera Koljenović, telefon: 020/625-046, e mail: miliadin.vucelic@deponija.me.

OBAVJEŠTENJE

Doktorska disertacija MR MILIENE RADONIĆ, saradnice u nastavi na Ekonomskom fakultetu u Podgorici, pod naslovom: „JAVNI DUG I MAKROEKONOMSKE PERFORMANSE U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA“ i Izveštaj o ocjeni doktorske disertacije stavlja se na uvid javnosti.

Izveštaj o ocjeni doktorske disertacije podnijela je Komisija, u sastavu:

- Prof. dr Mijomir Jakšić, redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, mentor,
- Prof. dr Gordana Đurović, redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore,
- Prof. dr Milivoje Radović, redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

Pregled doktorske disertacije i Izveštaja se može izvršiti u roku od 30 dana od dana objavljivanja ovog obavještenja, u zgradi Rektorata Univerziteta Crne Gore i Biblioteci Ekonomskog fakulteta, a primjedbe se mogu dostaviti Vijeću Ekonomskog fakulteta.

Na osnovu člana 62. stav 1 Zakona o javnim nabavkama („Službeni list CG“, br. 42/11, 57/14, 28/15 i 42/17) naručilac Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić, oglašava

**OBAVJEŠTENJE
O JAVNOJ NABAVCI**

Fizička zaštita objekata EPCG AD Nikšić putem eksterne usluge, evidentirana u Planu javnih nabavki br. 10-00-50001 od 30.12.2019. godine, pod rednim brojem 338. Tenderska dokumentacija broj 14/20 objavljena je na Portalu javnih nabavki, na adresi www.ujn.gov.me dana 28.04.2020. godine. Lica za davanje informacija: Andrija Lazović, telefon 040/204-220, e-mail: andrija.lazovic@epcg.com.

Na osnovu člana 62. stav 1. Zakona o javnim nabavkama („Službeni list CG“, br. 42/11, 57/14, 28/15 i 42/17) naručilac Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore iz Budve, ul. Popa Jola Zeca bb, oglašava

**OBAVJEŠTENJE
O JAVNOJ NABAVCI**

Radovi na bezbjedonosnoj sanaciji stijena i zaštiti kupališta na istočnom kraju plaže Jaz na kat. parceli 553 KO Prijedor 1, u dužini od cca 40 m, opština Budva, ukupne procijenjene vrijednosti sa PDV-om 33.000,00 €. Tenderska dokumentacija broj 0204-1235/5 objavljena je na Portalu javnih nabavki, na adresi www.ujn.gov.me dana 28.04.2020. godine. Lica za davanje informacija Mirjana Radićević, Rajko Radulović, telefon 033 452 709, e-mail mirjana.radicjevic@morskodbro.com.

MALIOGLASI

NEKRETNINE

IZUZETNA poslovna zgrada bruto 810m²-centar Podgorice, na par koraka od glavne ulice Slobode. Na vrhu penthaus. Jedini objekat u centru sa privatnim parkingom i garažom za 12 auta. Prodajem.
069/867-791

USLUGE

KUĆNI SERVIS
Očepljenje kanalizacije
el. sajlom, zamjena

IZDAJEM jednosoban namješten klimatizovan jednosoban stan u zgradi visocije prizemlje na Šari aerodrom, između Volija i Maksija-Arome.
Tel 069/357-808

U PODGORICI - 18 aluminijskih cijevi od f 70 dužine 6 metara sa koljenima, računama i ventilima, nepotrebne.
Tel.067/555-215

KOSIM placove, bašte, dvorišta i vinograde profesionalnim motornim trimmerom, dolazim po pozivu odmah. Povoljno Vukčević
069/991-999.

ЈАКШИЋ ДР МИОМИР

Редовни професор Економског факултета у Београду

Биографија

Рођен у Београду 1954. Године 1976. завршио Економски факултет и Факултет политичких наука Универзитета у Београду. Магистрирао (1979) и докторирао (1982) на Економском факултету у Београду. Године 1976. запослио се као асистент-приправник на предмету „Развој економске мисли“ на Економском факултету у Београду. Године 1993. изабран за редовног професора на истом предмету. Предавао на Економском факултету у Брчком, Крагујевцу, одељењима Економског факултета у Шапцу и Ужицу.

На Економском факултету у Београду на основним студијама предаје предмете „Основи макроекономије“, „Макроекономска анализа“, и „Историја економије“, на мастер студијама предмет „Макроекономија: анализа и политика“. Руководи међународним мастер курсом „Макроекономија у привредама у транзицији“, Економски факултет у Београду и универзитет у Ници. По позиву држао предавања у Белгији, Британији, Јапану, Пољској и Грчкој. Био члан редакције часописа „Пословни круг“, научне секције СЕЈ-а, регионални уредник листа „World minded easterner“, „На рубезе веков“ (Београд-Москва), „Економика“, „Марксистичка мисао“, „Марксизам у свету“, „Проблеми савременог капитализма“ (Берлин), председник „Друштва за проучавање европских идеја“ са седиштем у Београду.

Био је сарадник „Института за европске студије у Београду“. Професор Јакшић је главни редактор Економске и пословне енциклопедије и Економског речника. Био шеф Катедре за економску теорију и анализу на Економском факултету, Београд. Од 1994-96. био је продекан Економског факултета у Београду. Године 1996-7. био је Декан Економског факултета у Београду. У периоду 1998-2001. био Заменик председника Одбора за друштвене науке Министарства за науку и технологију Србије. Био је потпредседник Асоцијације економских факултета Југоисточне Европе са седиштем у Солуну. У периоду од 2004. до 2012. године био је председник Савета Економског факултета у Београду.

Био је члан Савета Агенције за енергетику Републике Србије. Члан Научног друштва економиста Србије, Академије економских наука, Научног друштва Србије, Одбора за акредитацију Министарства науке Србије. Бави се економском теоријом, развојем економске мисли, историјом економије, азијским начином производње, макроекономском теоријом и политиком. Са проф. др И. Стојановићем главни је редактор „Економске и пословне енциклопедије“ (II тома, 1994). Приредио је шест тематских зборника часописа „Марксизам у свету“ и превео четири књиге из области економије.

Spisak važnijih radova Prof. Jakšića

1. Knjige:

1. Osnovi makroekonomije, 1. izd., Ekonomski fakultet, 2005.
2. Makroekonomska analiza, 1. izd., koautor, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
3. Istorija ekonomije, . 1 izd., 2007., Ekonomski fakultet, Beograd, koautor.
4. Politička makroekonomija, 1 izd., 2011., Ekonomski fakultet, Beograd, koautor, 360 str., ISBN 978-86-403-1129-8, UDK 330.101541(075.8), COBISS.SR-ID 181826828.
5. Makroekonomija: analiza i politika, 1 izd., 2014., Ekonomski fakultet, Beograd, koautor, str. 426, ISBN 978-86-403-1129-8, UDK 330.101.54, 338.23: 336.74, 336.1/5, COBISS.SR-ID 210441740.

2. Radovi na Kobsonu, Tompson Roytersu i Scopusu.

1. "The Theory of Modes of Production and Changes in International Economic Relations", Journal of Contemporary Asia, 3/1985.

Lista SSCI

2. "Exploitation in the model of Capitalism and in the Asiatic Mode of Production", Journal of Contemporary Asia, 2/90.

Lista SSCI

3. „The Asiatic Mode of Production: A New Phoenix”, part 1, pp.1-49, Journal of Contemporary Asia, no. 3, 2005, no. 4, 2005., koautor sa B. McFarlane i S. Cooper.

Lista SSCI i SCOPUS baza

4. „The Asiatic Mode of Production: A New Phoenix”, part 2, pp/49-100, Journal of Contemporary Asia, no. 3, 2005, no. 4, 2005., koautor sa B. McFarlane i S. Cooper.

Lista SSCI i SCOPUS baza

5. "The New Political Macroeconomy in Modern Macroeconomics and its Appliance to Transition propcess in Serbia", Panoeconomicus, koautor, pp. 545-557, DOI: 10.2298/PAN1104545J, vol. LVIII, br. 4, LVIII/4 (2011), UDC 33, ISSN 1452-595X, ISSN on-line 2217-2386, COBISS.SR-ID 214667271.

Lista SSCI i SCOPUS baza

Бр. 581//
31-03-1993 19____ год.
БЕОГРАД

/IM

Na osnovu čl.83. i 86. Zakona o univerzitetu ("Sl.glasnik Republike Srbije" br.54/92), Izorno veće Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, na sednici održanoj 24.03. 1993.godine, donelo je

O D L U K U

I Dr MIOMIR JAKŠIĆ, vanredni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

b i r a s e

u zvanje i na radno mesto redovnog profesora, na neodredjeno vreme za predmet Razvoj i savremena ekonomska misao.

II Ova Odluka u smislu čl.86. Zakona o univerzitetu podleže davanju saglasnosti od strane stručnog veća Univerziteta u Beogradu.

III Ovu Odluku dostaviti: dr Miomiru Jakšiću, Univerzitetu u Beogradu, Službi za pravne i opšte poslove i Arhivi Fakulteta.

DEKAN
Prof. dr Predrag Jovanović Gavrilović

Prof. dr GORDANA ĐUROVIĆ

Biografija:

Redovni profesor Univerziteta Crne Gore i član Odbora za ekonomske nauke CANU

Datum rođenja: 2.3.1964. Novi Kneževac, Vojvodina, Srbija

Angažovanje na predmetima:

- **PRIVREDNI RAZVOJ**
- **REGIONALNA EKONOMIJA**
- **EKOLOŠKA EKONOMIJA**
- **KOHEZIONA POLITIKA I STRUKTURNI FONDOVI EU**
- **POLITIKA PROŠIRENJA EU (osnovne i postdiplomske studije)**
- **MEĐUNARODNI EKONOMSKI ODNOSI (FPN)**
- **MAKROEKONOMIJA (Doktorske studije)**

Obrazovanje:

- Srednja ekonomska škola (1982), Herceg-Novi (diploma Luča)
- Ekonomski fakultet (1986), Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu;
- Posdiplomske studije, Smjer makroekonomska politika (1991), Ekonomski fakultet, Podgorica, Magistarski rad: „Jugoslavija u prizmi promjena u savremenim ekonomskim sistemima svijeta sa posebnim osvrtom na evropske zemlje“, [COBISS.CG-ID [533517](#)]
- Doktorat (1994): Planiranje privrednog razvoja u uslovima tržišne transformacije“, Ekonomski fakultet, Podgorica <http://phaidra.cis.ac.me/o:641>. [COBISS.CG-ID [6472205](#)]
- July 1997, kurs inovacije znanja za nastavnike u oblasti održivog razvoja: Summer University: "Economics and Ecological Ethics", CEU, Budapest, Hungary;
- March 2000, kurs inovacije znanja za nastavnike u oblasti održivog razvoja, Curriculum Resource Centre: "Sustainable development – revising course syllabus"; CEU, Budapest, Hungary;
- January 2002, Canter for Innovation Policy Research and Education for CEE, (CIPRE), Budapest & American Association for Advancement in Science, (AAAS), USA; "The Role of National Governments in Policy Making in The Age of Globalisation and Rationalisation", Budapest, Hungary;

Kretanje u akademskoj karijeri:

- 01.09.1990, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet, Asistent-privravnik na predmetu: Teorija i planiranje privrednog razvoja
- 27.01.1993., Asistent na predmetu: Teorija i planiranje privrednog razvoja
- 28.09.1995., Docent na predmetu: Teorija i planiranje privrednog razvoja
- 28.03. 2001., Vanredni profesor na predmetu Privredni razvoj

- Od 26.10. 2006.godine - Redovni profesor na predmetima: Privredni razvoj, Međunarodni ekonomski odnosi, Ekološka ekonomija i Regionalna ekonomija

Radni angažmani

- 1987-1988, Sekretarijat za privredu Republike Crne Gore, pripravnik
- Od 1.09.1990, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet
- u Savjetu Ekonomskog fakulteta (1990-1994)
- u Kreativnom jezgru za implementaciju PMB studija (1995)
- Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Podgorici (1995), sekretar Uređivačkog odbora;
- Izabrana djela prof dr Rista Vukčevića, CID, Podgorica, 1995 - jedan od priređivača; ISBN 86-80133-02-7. [COBISS.CG-ID [3268112](#)];
- Direktor IDEI - Prodekan za naučno-istraživački rad na Ekonomskom fakultetu (1998-2000);
- Jedan od osnivača NVO Makromenadžment centar Podgorica (2000) i NVO Crnogorska panevropska unija (2016)
- Član Ekspertskog tima Skupštine Republike Crne Gore za pregovore o kreiranju Ustavne povelje, 2002;
- Član Savjeta za ustavna pitanja Skupštine RCG, 2003;
- Šef Katedre za ekonomsku politiku na Ekonomskom fakultetu (2003);
- Rukovodilac smjera „Evropske ekonomske integracije“ na posdiplomskim studijama i predavač na predmetima „Ekonomija EU“ (2006-2010) i „EU i politika proširenja“ (2006 -); predavač na predmetu „Politika proširenja EU“ na postdiplomskim studijama Fakulteta političkih nauka (2007 -); Predavač na doktorskim studijama (Makroekonomija);
- **U Vladi Crne Gore 15.2.2004. - 28.12.2010.) - ministar i potpredsjednik Vlade:**
- Ministar za ekonomske odnose sa inostranstvom i evropske integracije u Vladi Crne Gore (15.2. 2004. - 9. 11. 2006)
- Potpredsjednik Vlade Crne Gore za evropske integracije (10.11.2006. - 9.6.2009) (prva žena potpredsjednica Vlade Crne Gore);
- Ministar za evropske integracije u Vladi Crne Gore (10.6.2009. - 29.12.2010.)
- Tokom mandata u Vladi Crne Gore:
 - Glavni pregovarač za pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (2005-2007), potpisan SSP 15.10.2007.,
 - Glavni pregovarač za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (2004-2010), završeni multilateralni pregovori i 10 bilateralnih pregovora;
 - Ministar resorno nadležan za pregovore CEFTA 2006, pregovori uspješno okončani, Sporazum parafiran 9. novembra 2006.g.;
 - Nacionalni koordinator za IPA fondove (NIPAC, 2008-2010),
 - Predsjednik Nacionalne komisije za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala (2007-2010),
 - Šef radnih grupa za pripremu više zakonskih propisa (spoljna trgovina, slobodne zone, strane direktne investicije, konkurencija) i povezanih podzakonskih akata,
 - Koordinator pripreme prvog Nacionalnog programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2008-2012,
 - Koordinator i koautor pripreme Strategije podsticanja stranih direktnih investicija (2006) i Strategije podsticanja izvoza (2006);

- Rukovodilac radne grupe za pripremu Zakona o spoljnoj trgovini (2004), Zakona o slobodnim zonama (2004) i povezanih podzakonskih akata.
- Član HERE tima za Crnu Goru, High Education Reform Expert for EACEA (2014-2017)
- Član Savjeta za naučno-istraživačku djelatnost (2017-)
- Evaluator Research Executive Agency, EC, Brisel (REA) za program Horizont 2020, oblast međunarodni ekonomski odnosi (2017 -)
- Član Odbora za ekonomske nauke **CANU**

Gostujuća predavanja:

- Djurovic G., „**The EU and the Western Balkans in 2009: Troublemakers and Boring Countries**”, public lecture, London School of Economics, London, UK, 25 February 2009;
- Djurovic G., „**Montenegro after the Commission’s Opinion**“, Policy Briefing, European Policy Centre, Brussels, 7 December 2010;
- Djurovic G. „**Montenegro Country profile: the progress of economic integration to the European Union**”, School of Business, Jiangnan University, Wuxi City, China; 25 September 2014;
- Djurovic G. „**Political and economic aspects of the Western Balkans European integration process: case study Montenegro**”, Fakultet za društvene vede, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija, 23 May 2015;

Ostali angažmani

- predsjednik i osnivač NVO „Makromanagement centre“ (2000-2004)
- jedan od osnivača i predsjednik NVO „Crnogorska panevropska unija“ (2016-)
- član Udruženja ekonomista Crne Gore

Naučno-istraživačka djelatnost

1. Knjige

na engleskom jeziku (ili dvojezično):

1. Djurovic G., Boskovic P., Stankovic J. „**Alternativni razvoj koncepti privrede Crne Gore/Alternative Development Concepts of Economy of Montenegro**”, Ekonomski fakultet, Makromenadžment centar, Podgorica, 2002, 72 strane, dvojezično, ISBN 86-80133-33-2. [COBISS.CG-ID [1958413](#)];
2. Montenegro in the XXI Century - in the Era of Competitiveness (Editor Momir Đurović), chapter "**Synthesis of the subproject: Integration into the European and Euro-Atlantic Structures**", Montenegrin Academy of Sciences and Arts, Special editions, Monographies and Studies, Vol. 73, Tom 1, 2010, Podgorica, **CANU**, pp. 107-128; ISBN 978-86-7215-252-4, [COBISS.CG-ID [16542224](#)];
3. Djurovic Gordana, Stojanović Blazenka, **The Optimization of Public Administration in the Western Balkan region**, Regional School for Public Administration, ReSPA, Danilovgrad, Montenegro, 2016, ISBN 978-9940-37-012-1, [COBISS.CG-ID [31649296](#)];
4. Djurovic Gordana, Muhadinovic Milica, Djurovic Vasilije, Bojaj M. Martin "**Agenda 2030: measuring progress in the Montenegro’s national strategy for sustainable development**", chapter in Book "*Statistics*", edited by Turkment Goksel, InTechOpen, UK, 2018, ISBN: 978-953-51-6185-1 (in printing process);
5. Djurovic Gordana, Muhadinovic Milica, Bojaj M. Martin, Djurovic Vasilije, **Montenegro's Economic Development: from Yugoslavia towards the European Union**, chapter in the book: "*Montenegro: Political, Economic and Environmental Issues*", Nova Science Publishers, New York (will be published in 2018);

na crnogorskom jeziku:

6. "Privreda Crne Gore u tranziciji" (grupa autora, red. Mr Lalić M.), Djurović G., dio **"Planiranje i razvojna politika u uslovima tranzicije sistema"**, Agencija Crne Gore za prestrukturiranje privrede i strana ulaganja, Podgorica, 1995; 338.246.025.88(497.16)(082); [COBISS.CG-ID [45533698](#)];
7. Cvetanović Slobodan, Djurović Gordana, «**Privredni razvoj**», Ekonomski fakultet, Podgorica, 1996 (UDK.330.34(075.8), ISBN 86-80133-07-8 (univerzitetski udžbenik); [COBISS.CG-ID [513106401](#)]
8. **"Regionalni razvoj Crne Gore"**, grupa autora, /Djurović G, rukovodilac istraživanja, autor priloga i priredjivač/, Republički sekretarijat za razvoj, Podgorica, 2000;
9. Đurović, Gordana, Radović, Milivoje, Bošković, Predrag. **Analiza implementacije reformskih zakona u Crnoj Gori : Zakon o zapošljavanju**. Podgorica: Akcija: Ekonomski fakultet, Makromenadžment centar, 2002. 44 str., tabele, graf. prikazi. ISBN 86-80133-25-6. [COBISS.CG-ID [5559312](#)];
10. "Crna Gora – opšta monografija" (član Uredjivačkog odbora i autor priloga), G. Djurović: prilozi: **"Privredni razvitak Crne Gore"**, **"Energetika"** i **"Crna Gora - ekologija i razvoj"**, Narodna knjiga, Beograd, 2003, /ISBN 86-331-0751-1, [COBISS.SR-ID 104621324](#)/, (str.305-312 i str. 335-339) ;
11. Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti (urednik Momir Đurović, stručna monografija, autori priloga: Burić Mihailo, **Đurović Gordana**, Mirković Jovan, Tomović Šundić Sonja, Šuković Mijat, Akademik, Vlahović Petar, Akademik, Vujošević Ilija, Vukotić Perko, Vukotić Veselin); Dio: Sinteza podprojekta: **Integracija u evropske i evroatlanske strukture**", CANU, 2010, str. 101-120; ISBN 978-86-7215-251-7, [COBISS.CG-ID [16465680](#)];
12. Đurović Gordana (autor, urednik, autor dodatnog teksta), Čehulić-Vukadinović Lidija, Tahirović Mehmedin, Jaćimović Danijela, Milović Nikola, **"Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti: Integracija u evropske i evroatlanske strukture"**, (posebna izdanja, knj.73, sv.4), Podgorica: Crnogorska akademija nauka I umjetnosti, CANU, 2010, 420 str; graf. prikazi, tabele. ISBN 978-86-7215-247-0. [COBISS.CG-ID [16223760](#)]
13. Grupa autora (G.Djurovic red. i autor više priloga), „**Evropska unija**“, udžbenik za 8. ili 9. razred devetogodišnje osnovne škole, izborni predmet, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010 (ISBN 978-86-303-1432-2) [COBISS.CG-ID [15174928](#)];
14. Grupa autora (G.Djurovic red.), „**Evropska unija - priručnik za nastavnike**“, za osmi ili deveti razred devetogodišnje osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010, ISBN 978-86-303-1438-4 [COBISS.CG-ID [15346704](#)];
15. Grupa autora (Djurović G., red. i autor više priloga), „**Evropske integracije**“, udžbenik za 3. i 4. razred srednje škole, izborni predmet, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010 (ISBN 978-86-303-1444-5), [COBISS.CG-ID [15644176](#)];
16. Grupa autora (G.Djurovic red.), „**Evropske integracije - priručnik za nastavnike**“, udžbenik za 3. i 4. razred srednje škole, izborni predmet, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010 (ISBN 978-86-303-1443-8), [COBISS.CG-ID [15645200](#)];
17. Đurovic Gordana, **Evropska unija i Crna Gora: ciljevi ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije**. Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet, 2012, 365 str., graf. prikazi, tabele. ISBN 978-86-80133-57-7. [COBISS.CG-ID [20040464](#)];
18. Đurović Gordana, **Evropska unija i Crna Gora: politika proširenja**, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet, Podgorica, 569 str., ilustr. ISBN 978-86-80133-60-7. [COBISS.CG-ID [21068816](#)];
19. Đurovic Gordana, **Evropska unija i Crna Gora**, naučna monografija, EU info centre, Podgorica, Januar 2016, ISBN 978-9940-9725-0-9 (130 str); [COBISS.CG-ID [28875024](#)];

20. Đurovic Gordana, **Evropska unija i Crna Gora: proces pristupanja**, EU info centre, Podgorica, XII 2017; tabele, graf. prikazi. ISBN 978-9940-9725-1-6. [COBISS.CG-ID [34138384](#)];

2. Radovi objavljeni u časopisima

Radovi u međunarodnim časopisima

1. Wu Feng and Djurovic Gordana, "**3I Index: A New Method to Examine the Competitiveness of Countries' International Publication Productivity in the Communication Field (1996–2014)**", *Malaysian Journal of Library & Information Science*, Vol. 23, No. 1, April 2018, ISSN 1394-6234, DOI: [10.22452/mjlis.vol23no1.6](#) ; pp. 85-102; **SSCI indexed**;
2. Djurovic G., Cetkovic J., Djurovic V., Jablan N., "**Paris Agreement and Montenegro's INDC: assessing the environmental, social and economic impacts of selected investment**", *Polish Journal of Environmental Studies*, Volume 26, No.3, 2018; ISBN 1230-1485 DOI: [10.15244/pjoes/76308](#), pp. 1019-1032; **SCI Expanded indexed**;
3. Djurovic G., Bigovic M., Milovic N., „**Support for Further Enlargement of the EU: Statistical Analysis of Regional Differences**“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, London, Volume 19, Issue 3, 2017, pp. 243-258; DOI:[10.1080/19448953.2017.1267394](#), **SSCI indexed**;
4. Jianhua Wang, Li Quingying and Gordana Djurovic, "**Management of agricultural production cultivation based on science and technology demand evolution and policy advice: taking farmers of Jiangsu Province for examples**", *Guizhou Social Sciences Magazine*, Vol. 302, No.2, February 2015; ISSN: 1002-6924, CN: 52-1005/C), DOI:[10.13713/j.cnki.cssci.2015.02.025](#), (published on Chinese language, 基于科技需求演化的农业生产经营主体培育与政策建议—以江苏地区农户为例); **Chinese SSCI indexed**;
5. Djurovic Gordana, Bulatovic Branko, „**Proposal for the EU CAP compliant agricultural budgeting model in Montenegro**“, *Agricultural Economic*, No. 60, Czech Academy of Agricultural Sciences, Prague, 2014 (10): 479–487; DOI: [10.17221/165/2013-AGRICECON](#) ; **SSCI and SCI Expanded indexed journal**;
6. Galli Alessandro, Djurovic Gordana, Hanscom Laurel and Knezevic Jelena, **Think Globally, Act Locally: implementing the Sustainable Development Goals in Montenegro**, *Environmental Science and Policy*, (accepted for publication in March 2018), **SCI Expanded**;
7. Djurovic G. and Radovic M., "**Lobbying for a faster integration track for the western Balkans region**", "The South-East Europe Review for Labour and Social Affairs" (SEER), Europe Trade Union Institute, Düsseldorf, Special Issues – A selection of 17 Years of SEER, 2016, ISBN 978-3-8487-3075-9 (Print), ISBN 978-3-8452-7218-4 (ePDF), pp. 183-195;
8. Djurovic Gordana, Chang Jia-Hui, Wu Feng, "**Raising Competitiveness and Economic Cooperation Through Bilateral Research Mobility Projects: China and Montenegro**", *Journal of Jiangnan University - Humanities & Social Sciences edition*, Vol. 14, No. 2, Mar. 2015, Wuxi, China, ISSN 1671-6973, CN 32-1665/C; DOI:1671-6973(2015)02-0079-07 (published on Chinese language; "中国与黑山两国经贸和农业合作回顾与前瞻");
9. Boštjan Udovič, Djurović Gordana , „**Izkušnje Slovenije na poti v evroatlantske povezave: zgledi, ki naj jim Črna Gora sledi, in napake, ki naj jih ne ponovi**“, *IB Revija*, št.2, let. XLIX, 2015, UMR; Ljubljana, UDK: 330.34, ISSN 1318-2803;

10. Djurovic Gordana, Bulatovic Branko, „**Product support estimate (PSE) for the beef meat production in Montenegro**“, *Industrija*, Vol 42, No.2, Economic Institute, Belgrade, 2014; 35-56;
11. Djurovic Gordana, Jacimovic Danijela, "**From Stabilisation and Association Process to Full Membership of Western Balkans Countries - Case Study Montenegro**" *International Journal of Information Systems and Social Change*, IJISSC, Volume 5, Issue 3, July-September 2014; 12-28;
12. Djurovic Gordana, Milovic Nikola, "**Fulfilling the Goals of Europe 2020 Strategy in the Context of Competitiveness Growth**", "Economic themes", Vol. 4/2013, University of Nis, Faculty of Economics, Nis, Serbia (695-712); ISSN 0353-8648 (Print), ISSN: 2217-3668 (Online);
13. Djurovic Gordana, Jacimovic Danijela, "**Montenegro's Integration Perspective in a Time of Crisis**," *GSTF Journal on Business Review*, Volume 2, Issue 2, June 2012, Page(s) 120-127;
14. Djurovic G., Jacimovic D., „**Implementation of the Acquis as the most important part in further integration phases of Montenegro**“, *Croatian International Relations Review*, Vol. XVII, No.62/63, January/June 2011, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia;
15. Djurovic G., "**Case of Montenegro: Is WTO membership precondition for opening of EU accession negotiations with Western Balkans countries?**", "European Perspectives – Journal on European Perspectives of the Western Balkans", Centre for European Perspective, Slovenia, Vol.2, No.1, April 2010, ISSN 1855-7694; p. 17-36; UDK:327(4);
16. Djurovic G., „**Have the problems encountered by Bulgaria and Romania had any influence on the accession policies of the Western Balkan EU candidates?**“, "Europe's World", 7.12.2010, Brussels; Community post;
17. Djurovic G. and Radovic M., "**Lobbying for a faster integration track for the western Balkans region**", "The South-East Europe Review for Labour and Social Affairs" (SEER), Europe Trade Union Institute, Düsseldorf, Vol. 2, 2010, ISSN 1435-2869, p. 217-226;
18. Djurovic G., "**The new framework for Enlargement policy and European perspectives of Montenegro**", "The South-East Europe Review for Labour and Social Affairs" (SEER), Europe Trade Union Institute, Düsseldorf, Vol.3, 2005, ISSN 1435-2869, p. 95-109;
19. Djurovic G., Radović M., Bošković P., "**Montenegrin Labour Market and New Law on Employment**", in "The South-East Europe Review for Labour and Social Affairs" (SEER), Europe Trade Union Institute, Düsseldorf, Vol. 2, 2003, ISSN 1435-2869, p. 59-73, [COBISS.CG-ID [4900109](#)]
20. Đurović, Gordana, Radović, Milivoje, Bošković, Predrag. **Unemployment and labour market in Montenegro**. *Facta Universitatis. Series, Economics and Organization*, ISSN 0354-4699, UDC 331.56(497.16) 331.52(497.16), 2002, vol. 1, no. 10, str. 75-83, graf. prikazi, tabele. [COBISS.CG-ID [4899085](#)]
21. Djurovic Gordana, Vasovic Zorica, "**Montenegro Regional Development**", "Mondonews", Notiziario del Centro Estero del Piemonte, Cammera di Commercio, Vol. X-XI, Torino, Italy, 2000;
22. Djurović G., Radović M., Bošković P.: "**Tržište rada i politika zapošljavanja – prilog Strategiji razvoja i redukciji siromaštva u Crnoj Gori**", "Preduzetnička ekonomija" Vol. 3, Postdiplomske studije, Ekonomski fakultet, Univerzitet Crne Gore, ISSN 1451-6659, str. 108-125, Podgorica, Decembar 2003;
23. Djurovic G., "**European Messages from Montenegro**", Yearbook Šipan 2004, Atlantsko vijeće Hrvatske, Zagreb, 2005 /ISSN 13346776/, p. 79-86;
24. Djurovic G., "**Fulfilment of political criteria as one of the preconditions on Montenegrin path towards NATO and the EU**", Yearbook Šipan 2010 (Ed. Lidija

- Čehulić-Vukadinović), International Summer School Šipan, Zagreb, 2011, p.; ISSN 1846-4149;
25. Djurovic G., "**Montenegro in the expectation of the status of a NATO membership candidate**", Yearbook Šipan 2009 (Ed. Lidija Čehulić-Vukadinović), International Summer School Šipan, Zagreb, 2010, p. 58-74; ISSN 1846-4149;
 26. Djurovic G., "**WTO: Unclear rules of the accession process are major obstacles**", "Perspective", Vol. 31, Magazine of the American Chamber of Commerce in Serbia, October 2010, Beograd, ISSN 1452-6085;
 27. Djurovic G., "**Montenegro's Strategic Priorities on the Path to Euro-Atlantic Integration**", "Connections", The Quarterly Journal, Vol IX, No 1, Winter 2009, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Marshall Center, Germany, ISSN 1812-1098; p.93-112;
 28. Djurovic G., "**20 Years - The Convention on the Rights of the Child**", The electronic series "Perspectives" on the Convention on the Rights of the Child, UNICEF, 2009; http://www.unicef.org/rightsite/364_369.htm
 29. Djurovic Gordana, "**Foreign investment for an Increased Dynamics**", "Business Policy", July-August, 1996, Beograd, (UDC 336.648:332.012.32);

Radovi objavljeni u domaćim časopisima

30. Đurovic G., "**Prioritet proizvodnji**", "Ekonomist" br. 3-4/93, Beograd, 1993;
31. Đurovic G., "**Neki problemi razvojne politike i strukturnog prilagođavanja privrede Crne Gore**", "Ekonomist", br. 1/2, Beograd, 1995;
32. Đurović G., "**Privreda Crne Gore - prioritetni programi razvoja u funkciji strukturnog prilagođavanja**", "Ekonomika", br.7-8, Beograd, 1995;
33. Lojpur A., Đurović G., "**Transformacija privrede i ekonomska politika - jedna jednačina sa dvije nepoznate**", "Ekonomist", br.4/95, Beograd;
34. Lojpur A., Đurović G., "**Transformacija privrede i ekonomska politika - jedna jednačina sa dvije nepoznate**", "Poslovna politika", Beograd, decembar 1995;
35. Đurovic G., "**Strana ulaganja - bitna pretpostavka druge faze procesa transformacije u Crnoj Gori**", "Ekonomske teme", br. 2/96, Ekonomski fakultet, Niš, 1996, (UDK 339.727.22:338.246.025.88 (497.96));
36. Đurović G., "**Ekološki aspekti privrednog razvoja u Crnoj Gori**", "Glasnik", 3/97, Podgorica, 1997;
37. Đurović G., "**Stvaranje povoljnog pravnog i ekonomskog ambijenta za ključne tranzicione procese u Crnoj Gori**", "Ekonomske teme" br. 2/97, Ekonomski fakultet, Niš, 1997, UDK (65.02+34.028):338.246.025.88 (497.16));
38. Đurović G., "**Ekonomija i ekološka etika**", The Bulletin REC for FRY, br. 4, Beograd, 1997;
39. Lojpur A., Đurović G., Boskovic P., "**Regionalni razvoj u Crnoj Gori - ocjena i modaliteti uključivanja eksternih faktora**", "Ekonomske teme" br 1/98, Ekonomski fakultet, Niš, 1998, UDK 332.14 (497.16);
40. Đurović, Gordana. **Perspektive privrednog razvoja SR Jugoslavije u prizmi promjena u savremenim ekonomskim sistemima svijeta**. U: *Ekonomske anali : ekonomska istorija, privredni razvoj, privredni sistem, ekonomska politika : izbor tekstova : [(1960-2000) : četiri decenije]*. Podgorica: Ekonomski fakultet, 2000, str. 167-178. /ISBN 86-80133-24-8/; [COBISS.CG-ID [3983373](#)]
41. Đurović, Gordana. **Položaj male zemlje u globalnoj ekonomiji**. U: *Ekonomske anali : ekonomska istorija, privredni razvoj, privredni sistem, ekonomska politika : izbor tekstova : [(1960-2000) : četiri decenije]*. Podgorica: Ekonomski fakultet, 2000, str. 179-184. [COBISS.CG-ID [3983629](#)]
42. Đurovic G., "**Reforme sistema visokog obrazovanja u savremenim privredama**", "Vaspitanje i obrazovanje", br.1, Podgorica, 2001, str. 136-147; [COBISS.CG-ID [4991757](#)]

43. Djurović G., Radović M., Bošković P.: "**Harmonizacija ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore sa EU: Politika zapošljavanja**", ("Preduzetnička ekonomija" Vol. 1, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2002, ISBN 86-80133-33-7, str. 308-319; [COBISS.CG-ID [6176781](#)]);
44. Djurović G., "**Harmonization of Economic System of Serbia and Montenegro: Economic Charter**", in "Reper - Magazine for social affairs", Cedem, Podgorica, Vol. 2, January 2003, pp.28-37;
45. Arandarenko Mihail, Djurović Gordana, "**Razvoj socijalne politike u Srbiji i Crnoj Gori**", "Socijalni rad i socijalna politika", Fakultet političkih nauka, Beograd, 2004 (ISBN 86-84031-14-8), str. 3-32;
46. Djurović G., "**Evropski put Crne Gore**", "Matica", Br. 20, Cetinje, Podgorica, 2004, (ISSN 1450-9059), str. 7-20;
47. Djurović G., "**Prednosti «dvostrukog» kolosjeka – pogled iz Crne Gore**", Evropski forum, Mjesečnik za evropske integracije, br.10, BeCEI, Beograd, 2004, str. 4-5;
48. Djurović G., "**Izazovi evropskih integracija Crne Gore**", "Glasnik", list PKCG, br.9, septembar, 2010, YU-ISSN 03550-5340

3. Radovi na naučnim skupovima i međunarodnim konferencijama

1. Đurović G., "**Prioritetni programi razvoja u funkciji strukturnog prilagođavanja privrede Crne Gore**", referat u zborniku sa Savjetovanja ekonomista Jugoslavije o aktuelnoj razvojnoj politici, Kopaonik, SEJ, 13-15. mart 1995;
2. Đurović G., "**Neka pitanja makroekonomske regulacije u tranziciji**", referat u zborniku radova sa međunarodnog naučnog skupa: Privreda u tranziciji - stanje i perspektive, Ekonomski fakultet, Niš, 18-19.10.1995;
3. Đurović G., "**Perspektive privrednog razvoja SRJ u prizmi promjena u savremenim ekonomskim sistemima svijeta**", Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Podgorici, oktobar 1995.g; str 43-54. [COBISS.CG-ID [3696397](#)]
4. Đurović G., "**Mogućnosti ino-ulaganja u prioritetne sektore razvoja u Crnoj Gori**", referat u zborniku sa savjetovanja ekonomista Jugoslavije, Miločer, 18-20.jun 1996., Savez ekonomista Jugoslavije, SEJ, Beograd;
5. Đurović G., "**Značaj inostranog ulaganja u procesu transformacije crnogorske privrede**" referat u zborniku sa Kongresa ekonomista Jugoslavije na temu: Transformacija jugoslovenske privrede, SEJ, Miločer, jun 1997;
6. Đurović G., "**Mjesto male zemlje u globalnoj ekonomiji**" referat u zborniku sa Savjetovanja ekonomista Jugoslavije na temu: Strategija razvoja preduzeća i uključivanje preduzeća u svjetsku privredu, Kopaonik, mart 1998; [COBISS.CG-ID [3983629](#)]
7. Đurović G., Vasović Z., Vukalović B., "**Valorizacija regionalne dimenzije razvoja kroz međunarodne programe**", referat u zborniku sa savjetovanja ekonomista na temu: Preduzetništvo, menadžment, biznis, Ekonomski fakultet, Podgorica (H.Novi, 29-30.4.1998.g.); str. 183-198. [COBISS.CG-ID [3993357](#)]
8. Đurović G., "**Kreiranje nove zaposlenosti u Crnoj Gori**", referat u zborniku za Savjetovanja ekonomista Jugoslavije na temu: Oporavak jugoslovenske privrede – izazovi i mogućnosti, SEJ, Beograd, decembar 1999;
9. Đurović G., "**Regionalna razvojna politika u Crnoj Gori**", referat u zborniku sa međunarodnog naučnog skupa na temu: "Regionalni razvoj i demografski tokovi na Balkanu", Ekonomski fakultet, Niš, jun 2000;
10. Đurović G., "**Privatizacija u visokom obrazovanju: kako se prilagoditi megatrendovima**", referat u Zborniku sa međunarodnog naučnog skupa: Privatizacija u visokom obrazovanju, Ekonomski fakultet, Podgorica, 16. Septembar 2000; [COBISS.CG-ID [3982864](#)]
11. Đurović G., "**Ekonomski aspekti implementacije Beogradskog sporazuma**", referat u Zborniku sa okruglog stola na temu: Polazne osnove za preuredjenje odnosa Srbije i Crne

- Gore – sadržinski okvir buduće Ustavne povelje, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 21.6.2002, str. 84-92; [COBISS.CG-ID [3893517](#)];
12. Đurović Gordana, Radović Milivoje, Bošković Predrag. **Harmonizacija ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore sa EU: politika zapošljavanja**. *Preduzetnička ekonomija*, ISSN 1451-6659, 2002, vol. 1, br. 12, str. 308-320. [COBISS.CG-ID [6176781](#)]
 13. Đurović G., “**Uslovi za ekonomski razvoj Crne Gore u novom insitucionalnom aranžmanu**”, U: Šuković, Mijat (ur.). *Novi ustav i konstituisanje Crne Gore kao države vladavine prava : radovi sa okruglog stola, Podgorica, 19. mart 2003.*, (Naučni skupovi, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 62, knj. 25). Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, **CANU**, 2003, str. [93]-102. [COBISS.CG-ID [4235789](#)];
 14. Đurović G., “**Uslovi za ekonomski razvoj Crne Gore u novom insitucionalnom aranžmanu**”, Uvodno predavanje, Referat u zborniku radova sa okruglog stola “Crna Gora – kako dalje”, Udruženje Korijeni, Podgorica, 19. maj 2003., str. 36-50; [COBISS.CG-ID=20 [3905549](#)]
 15. Đurović, Gordana, Radović, Milivoje, Bošković, Predrag. **Problem nezaposlenosti u Crnoj Gori**. U: *Regionalni razvoj i demografski tokovi balkanskih zemalja*. 8. Niš: Ekonomski fakultet u Nišu, 2003, str. 195-205, graf. prikazi, tabele. [COBISS.CG-ID [4898829](#)]
 16. Đurović G., “**Perspektive harmonizacije ekonomskih sistema Srbije i Crne Gore**”, Referat u Zborniku radova sa naučnog skupa “Tranzicioni procesi – dometi, ograničenja I perspektive”, 26-27. maj 2003., No. 67, **CANU**, Podgorica, 2004, ISBN 86-7215-152-6, str. 277-287; [COBISS.CG-ID [3998221](#)]
 17. Đurović Gordana, Radović Milivoje, Bošković Predrag. **Tržište rada i politika zapošljavanja - prilog Strategiji razvoja i redukciji siromaštva u Crnoj Gori**. *Preduzetnička ekonomija*, ISSN 1451-6659, 2003, vol. 3, br. 12, str. 108-125. [COBISS.CG-ID [6176525](#)]
 18. Đurović G., **Agenda ekonomskih reformi kao “Evropska agenda” – institucionalizacija procesa evropskih integracija u Crnoj Gori**, Referat u Zborniku radova sa naučnog skupa “O Agendi ekonomskih reformi u Crnoj Gori”, 7 .maj 2004, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, **CANU**, No. 69, Podgorica, 2004, ISBN 86-7215-154-2, p. 159-164; [COBISS.CG-ID [7866384](#)]
 19. Đurović G., “**Institucionalni okvir za proces evropskih integracija u Crnoj Gori**”, U: Vukčević Dragan K. (ur.), *Pravo i evropske integracije*, (Mediterranska škola evropskog prava Petrovac, 3-7.maj 2004), Slovoda i pravo, sv. 3, Podgorica, Pravni fakultet, Podgorica, 2005, str. 53-58; graf. prikazi, tabele. [COBISS.CG-ID [4450573](#)]
 20. Đurovic G., “**Evropske perspektive Crne Gore: pripreme za pregovore o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju**”, Miličerski Ekonomski forum, Zbornik radova “Konkurentnost i evropski put”, Savez ekonomista Crne Gore, Savez ekonomista Srbije, Miločer, septembar, 2005, /ISBN 86-907245-0-8, COBISS.CG-ID [9459216](#)/, str. 144-155;
 21. Đurovic Gordana. **Strateški okvir za promociju izvoza Crne Gore**. U: *Reforme i ekonomska politika u dokumentima i praksi Crne Gore* : [radovi sa okruglog stola, održanog u Podgorici 14. decembra 2005. godine, u organizaciji Crnogorske akademije nauka i umjetnosti], (Naučni skupovi, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 79, knj. 31). Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, **CANU**, 2006, str. 73-84. [COBISS.CG-ID [3720205](#)]
 22. Đurović G., Ražnatović S., Milović N., „**Obaveze Crne Gore po Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju u dijelu unutrašnjeg tržišta**“, referat u zborniku radova sa međunarodnog naučnog skupa „Zapadni Balkan na putu ka Evropskoj uniji: Gdje smo i kuda idemo: ka centru ili periferiji EU?“, održanog u Igalu, 27-30. avgusta 2007., Institut Mihajlo Pupuin, Beograd, 2007 (ISBN 978-86-904137-6-8, COBISS.RS-ID [145347596](#));
 23. Djurović G., Jacimović D., „**European Enlargement Policy for the Western Balkans: Case of Montenegro**“, International Conference on Eurasian Economies 2010, [Beykent](#) University, Istanbul, Turkey, 4-5. November 2010,

24. Đurović G., Radović M., Đurašković J., „**Makrekonomske performanse crnogorske privrede u periodu 2001—2010.godine**“, Zbornik radova sa međunarodne konferencije „Ekonomski razvoj kroz prizmu preduzetništva“, Ekonomski fakultet, Podgorica, 19.maj 2011; str. 33-56; ISBN 978-86-80133-56-0;[COBISS.CG-ID [5016589](#)];
25. Đurović Gordana. **Pogled na EU sa Balkana : izazovi pristupanja = View of the EU from the Balkans : accession challenges**. U: *Konferencija Ekonomija Crne Gore : 2013 : Saradnjom do prosperiteta : 28. i 28. novembar, 2013, Budva : zbornik konferencije = Conference economy of Montenegro : 2013 : Through cooperation to prosperity : conference proceedings*. Podgorica: [Privredna komora Crne Gore], 2013, str. 52-63, tabele, grafikoni. [COBISS.CG-ID [6317581](#)]
26. Đurović Gordana. **Rast i zapošljavanje u EU kao pretpostavka rasta konkurentnosti**. U: *Zapošljavanje kroz prizmu preduzetništva*. Podgorica: Ekonomski fakultet, 2013, str. 29-41, tabele. [COBISS.CG-ID [6168333](#)]
27. Djurovic Gordana, Milovic Nikola, „**Fulfilling the Goals of Europe 2020 Strategy in the Context of Competitiveness Growth**“, Conference “*The Global Economic Crisis and the Future of European Integration*”, Nis, Serbia, 18. October 2013 (published in “Economic themes” Vol 4/2013, 695-712);
28. Djurovic Gordana, „**Importance of the EU Pre-accession Assistance in Financing of Local Economic and Infrastructure Development: Experiences of Montenegro in MFF 2007-2013**“, Proceedings, International Conference “*Local Economic and Infrastructure Development of SEE in the Context of EU*”, LEIDSEE, Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina, 20. September 2013, Sarajevo; DOI [10.5644/PI2013-153-21](#); ISBN 978-9958-501-92-0;
29. Djurovic Gordana, „**Izvještaj o napretku Evropske komisije kao instrument podsticanja institucionalnih reformi zemalja regiona: antikoruptivna politika**“, Zbornik: *Institucionalne reforme, ekonomski razvoj i proces pridruživanja Evropskoj uniji*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Naučno društvo ekonomista Srbije, 25. Maj 2013, Belgrade, 2013; ISBN: 978-86-403-1314-8; [COBBIS.RS-ID [199760652](#)]; 121-141;
30. Djurovic Gordana, Milovic Nikola, „**EU Enlargement Policy Framework for the Western Balkans: Six “C” Principles and the New Negotiating Rules**“, 9th *International conference „Economic integration, competition and cooperation“*, 17-19 april 2013, Opatija, [Zbornik](#), Ekonomski fakultet, Sveučilište u Rijeci, ISBN 978-953-7813-16-1;
31. Djurović Gordana, Milović Nikola. **Economic effects of Montenegrin strategic foreign policy priorities**. U: Radović Milivoje (ur.). *The Book of abstract*. Podgorica: University of Montenegro, Faculty of Economics, 2014, str. 17. [COBISS.CG-ID [6251533](#)];
32. Djurovic Gordana, Milovic Nikola, **Economic effects of Montenegrin strategic foreign policy priorities**, Proceedings, International Conf.”Entrepreneurship and Innovations as Precondition for Economic Development, Faculty of Economics, Podgorica, 17. June 2014; 91-105; ISBN: 978-86-80133-71-3 [COBISS.CG-ID [25639952](#)];
33. Djurovic Gordana, „**Towards NATO and the EU Membership: fulfilment of political criteria**“, Yearbook Shipan [2013](#), The Atlantic Council of Croatia, Centre for International Studies, Zagreb, 2014; ISSN 1846 - 4149; 85-101;
34. Djurovic Gordana, Udovič Boštjan, „**Small states and EU and NATO integration: experiences of Slovenia and challenges for Montenegro**“, MISED conference, 17-18 September 2015, Faculty of Economics, Podgorica, 2015, ISBN 978-86-80133-72-0; 49-58; [COBISS.CG-ID [28928272](#)];
35. Djurovic Gordana, Milica Muhadinović, „**Waiting for integration – going beyond transition: Case study Montenegro**“, Conference Researching Economic Development and Entrepreneurship in Transition Economies: Assessment of the last 25 years, going beyond the ‘transition’, REDETE [2015](#), University of Banja Luka, 2016, ISBN 978-99938-46-54-3 (the Conference held in Graz 22-24 October 2015); 519-530;
36. Djurovic Gordana, Milica Muhadinović, „**European Integration Priorities from the EC Perspective: towards a New Methodology of Comparative Analysis**“, Yearbook

Shipan [2015](#), Vol. XIV, No.1, The Atlantic Council of Croatia, Centre for International Studies, Zagreb, 2016, ISSN 1846-4149; 45-55;

37. Djurovic Gordana, „**Performance management and its contribution to the process of optimisation of public administration**“, In: Strengthening the competences of senior management in the state administration, Conference 4-6 April 2017, Directorate for human resources of Montenegro, Podgorica, 2018 (u štampi);
38. Đurović Gordana „**Ljudski i društveni kapital u Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine**“, U: Zborniku sa naučnog skupa Stanovništvo Crne Gore – struktura i projekcije, 29. jun 2017, (red. Veselin Vukotić), Jul 2017, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, **CANU**, 2018 (u štampi);

4. Naučno-istraživački projekti (izbor)

1. „**Uticaj sankcija na ekonomiju u društvo SRJ u međunarodnoj perspektivi**“, **Evropski centar za mir i razvoj, 1996-97; autor priloga o uticaju sankcija na pomorsku privredu Crne Gore**; / Project: Effects of the sanctions on economy and society of FR Yugoslavia in the international perspective, Area of expertise: effect of the sanctions on the maritime industry in Montenegro; **Recently published: The Impact of Sanctions on the Economy and Society of the Federal Republic of Yugoslavia in an International Perspective** / edited by Dragoslav Avramović, Negoslav P. Ostojić. - Beograd: European Center for Peace and Development (ECPD), 2016 (Beograd: Graficom-uno). - 229 str. ISBN 978-86-7236-097-4; 339.545(497.1); [COBISS.SR-ID [221319948](#)]; www.ecpd.org.rs/pdf/2015/books/2016/2016_the_impact_of_sanction_web.pdf
2. „**Ekološko-ekonomski aspekti razvoja Crne Gore**“, nacionalni projekat, Ministarstvo prosvjete i nauke, 1998-2000, dvije faze, član tima;
3. „**Regionalni razvoj Crne Gore**“ 1998-2000, Sekretarijat za razvoj RCG, rukovodilac projekta;
4. „**Program transformacije i restrukturiranja komunalnog sektora u Crnoj Gori**“, Ministarstvo uređenja prostora, 1999, član tima;
5. „**Strategija razvoja i redukcije siromaštva, PRSP**“, Vlada Crne Gore, Svjetska banka, UNDP, 2002 – 2003, rukovodilac projekta i autor priloga;
6. „**Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti**“, **CANU**, 2009-2010 (autor priloga i koordinator podprojekta: Integracija u evropske i evroatlanske strukture);
7. Lifelong learning programme, Activity 1, JEAN MONNET Chairs(Sub-action): **European Economic Integration Study on the Faculty of Economics in Montenegro, 2012-2015** (rukovodilac projekta – Katedra za evropske ekonomske integracije na Ekonomskom fakultetu, Jean Monnet professor);
8. **Konkurentnost privrede Crne Gore – kako biti medju 50 najkonkurentnijih zemalja svijeta**, 2012-2015, nacionalni projekat Ministarstva nauke, rukovodilac projekta;
9. **Varieties of Democracy, V-dem project, Measuring Degrees and Types of Democracy**; © 2013 by Michael Coppedge, Staffan Lindberg, John Gerring, the University of Notre Dame Center for Research Computing, the University of Gothenburg Department of Political Science, and the Helen Kellogg Institute for International Studies, Sweden – Country expert for Montenegro in 2013, 2016 & 2018;
10. **Nacionanli ekspert za Crnu Goru, Nacionalni akcioni plan za Crnu Goru za Strategiju Jugoistočna Evropa 2020** - Preparation of Montenegrin National Action Plan 2014-2015 for implementation of the SEE 2020 Strategy (adopted by MN Government in June 2015) - input for Baseline Report for the South East Europe 2020 strategy, Regional Cooperation Council and Pi Consulting, 2014 – national expert for Montenegro;
11. **Rukovodilac bilateralnog projekta mobilnosti istraživača Crna Gora – Kina 2014-2015**, Ministarstvo nauke; (Raising competitiveness through cooperation: a comparative study on the agricultural science and technology innovation, diffusion and communication system between China and Montenegro, Ekonomski fakultet, UCG i

- Jiangnan University, researcher of the State Key Laboratory of Food Science and Technology, Wuxi City, PR China);
12. **Rukovodilac bilateralnog projekta mobilnosti istraživača Crna Gora – Slovenija 2014-2015**, Ministarstvo nauke (Ekonomska i politička saradnja između Crne Gore i Slovenije kao sredstvo jačanja nacionalne konkurentnosti, Ekonomski fakultet, UCG i Fakulteta za društvene vede, Univerza v Ljubljani);
 13. **Nacionalni konsultant za Crnu Goru i region – Izjava o prihodima i imovini u praksi** - Preparation of the Draft National Action Plan for the implementation of main recommendations contained in the ReSPA “Comparative Study on Income and Assets Declarations in Practice” report, (2013), in 2014, ReSPA, Regional School for Public Administration; - National expert for Montenegro;
 14. **Nacionalni konsultant za Crnu Goru i region – Izjava o prihodima i imovini u praksi** - Preparation of Montenegrin final report “Implementation of recommendations of ReSPA Regional Study on Incomes and Assets Declaration” and preparation of Summary report for six Western Balkans countries, 2015, ReSPA, GDSI;
 15. **Procjena zahtjeva EU politika i pravne tekovine EU (acquis) u Nacionalnoj strategiji za integrisano upravljanje obalnim područjem (NSIUOP)** - The assessment of the requirements of the EU policies and acquis in the National Strategy for Integrated Coastal Zone Management, UNDP, 2015;
 16. **Rukovodilac bilateralnog projekta mobilnosti istraživača Crna Gora – Austrija 2015-2016**, Ministarstvo nauke (Podizanje konkurentnosti kroz naučnu saradnju u okviru Strategije jugoistočna Evropa 2020: radna mjesta i prosperitet u evropskoj perspektivi; Ekonomski fakultet, UCG i University of Graz, The Centre for Southeast European Studies);
 17. **Ekspert za pripremu Akcionog plana za transpoziciju EU Direktive o uslugama** - Preparation of an Action Plan for transposition of the Directive on services in the internal market 2006/0123/EC; Comprehensive mapping of all the authorisation procedures; Preparation of the first report on implementation of AP for transposition of the SD; Comparative analysis/report on the services covered by the Service Directive and those already identified and covered by GATS- national expert for Montenegro, GIZ, 2014-2016;
 18. **ReSPA’s Regional Seasonal School on European Integration**, ReSPA, Danilovgrad, October 2015;
 19. **Nacionalni ekspert za strategije koje se odnose na konkurentnost i ekonomsko upravljanje** - “Promotion of EU Integration through Regional Cooperation: Strengthening Effective Policy Coordination in the Framework of EU Accession and SEE 2020”, member of the expert team for economic governance assessment, CEPS, Centre for European Perspective, Mengeš, Slovenija & ORF, GIZ;
 20. **Vodeći ekspert u pripremi Nacionalne strategije održivog razvoja Crne Gore do 2030 (NSOR)** – autor priloga za ekonomske resurse i finansiranje za održivi razvoj, UNDP, Vlada Crne Gore, 2015-2016;
 21. **Nacionalni ekspert za Crnu Goru za pitanja trgovine** - Analysis and policy recommendations of trade facilitation (TF) and non-tariff measures (NTM) in beverages and auto-parts supply chains in Montenegro as part of the regional project "Addressing Market Access Barriers in Selected Supply Chains in CEFTA: Analysis and elaboration of policy recommendations", UNCTAD, 2015-2016;
 22. **Reforma javne uprave u Bosni i Hercegovini**, autor tzv. **Eksterne analize o evropskim integracijama i ekonomskom upravljanju u kontekstu reforme javne uprave**, Ured za reformu javne uprave, Konsultant za PAR i ekonomska pitanja, PARCO & Lucid Linx, Sarajevo, 2016;
 23. **Konsultant za IPA programiranje i nacionalnu razvojnu politiku** - Assessment of a level of coherence between national development priorities with the strategic programming of the IPA II in the SEE countries (WB 6), GIZ, 2016;

24. **Vodeći ekspert za optimizaciju javne uprave** – koordinator i ko-autor studije: „The Comparative study with baseline analysis on the optimization of public administration in Western Balkan region“, ReSPA, 2016;
25. **Vodeći ekspert za pripremu analitičkog dokumenta o modelima upravljanja javnom upravom u zemljama regiona** - the Analytical paper on managing of implementation of PAR strategies in Western Balkan region, ReSPA; 2016;
26. **Ekspert za finansijsku analizu Pariskog sporazuma i Namjeravnog nacionalnog doprinosa smanjenju GHG emisija za 30% u odnosu na 1990 godinu, a do 2030. godine** – socio-ekonomska analiza izabраниh investicija, UNDP, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, 2017;
27. **Ekspert za evaluaciju projektnih predloga u okviru poziva za Horizont 2020**, za oblast međunarodnih ekonomskih odnosa; Preparation of evaluation reports for specific call in 2017; Development of the consensus report; Participation on final, central panel meeting in Brussels; - Research Executive Agency (REA), Brussels, 2017;
28. Predavač na ReSPA ljetnjoj školi o **procesu pregovora sa EU sa posebnim fokusom na poglavlja 23 i 24**, the ReSPA Summer School on Accession Negotiations with focus on chapters 23 (Judiciary and Fundamental Rights) and 24 (Justice, Freedom and Security), ReSPA, 2017;
29. **Regionalni konsultant za UN agendu 2030** - Guest speaker/resource person at the UNCT 2017 Retreat UN Country Team Albania, for the UN agenda 2030, Dures, Albania, 2017;
30. Ko-autor izrade studije sa MAPS timom UN: „**Building a sustainable future for Montenegro through the EU accession process and the sustainable development goals**“, UNDP, Montenegro, 2017;
31. Erasmus+, Jean Monnet Action, „**Communicating Europe in Pan-European Societies - CEPES**“ 2017-2019, Montenegrin Pan-European Union, Podgorica, rukovodilac projekta, Jean Monnet professor;
32. **Nacionalni ekspert za Crnu Goru za pitanja trgovine** - Project “Support to Facilitation of Trade between CEFTA Parties”, Sub-activity “Classifying, analysing and cross-checking of NTMs according to the EU Acquis, Comonent 1. Harmonization of norms and practices”, GIZ/ORF, February – July 2018;
33. **Vodeći ekspert za podrški pripreme Nacionalnog plana optimizacije državne uprave u Crnoj Gori** – „Support the Preparation of Plan for Optimization of State Administration in Montenegro“, ReSPA, Mart – June 2018;

5. Uvodno, plenarno predavanje na sastancima sa medjunarodnim učesnicima

- Djurovic G., »**Opportunities for the small and the large in politics – the view from Montenegro**«, speech, **European Forum Alpbach 2004**, Political Symposium - Boundaries and Beyond, 29. August - 01. September 2004, Alpbach, Austria;
- Djurovic Gordana, „**Located Montenegro on the new map of Europe – Possibilities for Austrian investors in Montenegro**“, uvodno predavanje na Medjunarodnom simpozijumu o Crnoj Gori, Wirtschaftskammern Osterreichs, Wien, March 14, 2005;
- Djurovic G., „**Ein Beitrag Zur Prävention Neuer Regionaler Krisen: Die Europäische Perspektive Montenegros**“, Europäisches Forum, Symposium: „Die Stärken und Schwächen Europas“, Alpbach, Tirol, Österreich, 30.8.2005;
- Djurović G., „**Evropske integracije Crne Gore**“, govor na medjunarodnoj konferenciji „Kroz saradnju do evropskih integracija“, u organizaciji Direkcije za evropske integracije, Sarajevo, 15-16.9.2006;
- Djurovic G., „**European Integration of Montenegro and Region**“, speech on international conference “Crans Montana forum in Albania: Albania and South Eastern Europe on the way towards European Union”, 10 May 2007, Tirana, Albania;

- Djurovic G., „**European Integration of Montenegro**“, speech on International Conference „50 years of The Treaties of Rome and future of the Western Balkans“, Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, 13. April 2007;
- Djurovic G., „**Challenges of Euro-Atlantic Integration In Montenegro**“, speech on International conference “Croatia Summit 2007: Europe’s new South“, Session: „**An Outlook into the Future: Year 2008 and beyond**“, Governemnt of Croatia, Dubrovnik, 6/7 July 2007;
- Djurovic G., „**Promoting main principles of European integration in western Balkan region through regatta approach – view from Montenegro**“, The 63rd European Forum Alpbach 2007, Reform symposium: Emerging markets – emerging partners“, 20-22 August 2007, Alpbach, Austria;
- Djurovic G., „**Economic and Fiscal Programme for 2007 in the light of further Montenegrin European integration plan**“, speech on Policy Summit : “Balkans crossroads: The policy challenges ahead“, Session II: How encouraging are the Balkan region’s economic indicators?”, organised by: Friends of Europe, the Konrad Adenauer Stiftung, the Constantinos Karamanlis Institute for Democracy and Gallup Europe, Brussels, December 4, 2007;
- Djurovic G., „**Communicating Europe: French perspective on Enlargement**“, organised by European Stability Initiative (ESI), 16-17. April 2008, Paris;
- Djurovic G., „**Return to Europe II: The next 18 months / Where will SEE enlargement be by the end of Swedish presidency in 2009**“, speech on International conference: ““The EU and South East Europe In 2008: Is all still well? Burning issues and difficult questions”, organized by CIDOB Foundation, the Open Society Institute Fellowship Program (OSI), European Stability Initiative (ESI), Friedrich-Ebert-Stiftung (FES, Madrid), Barcelona, 22 – 23. September 2008;
- Djurovic G., “ **Questions of economic integration and regional cooperation: view from Montenegro**“, speech on International conference “The vision of European Serbia”, organized by European movement in Serbia, , the Open Society Institute Fellowship Program (OSI), European Stability Initiative (ESI), Friedrich-Ebert-Stiftung (FES, Madrid), Belgrade, 29 May 2009;
- Djurovic G., „**Montenegro and its way into the European Union: Challenges and Perspectives**“, speech on conference organized by Friedrich Ebert Stiftung, Berlin, 4. May, 2009.
- Djurovic G., “The Politics of Economic Crisis: Redefining Economic and Geopolitical Landscapes in Europe and Eurasia”, panel D: “**Economic Challenges in the Western Balkans**“, Bled Strategic Forum 2009, 30 – 31. august 2009; Conference report (ISBN 978-961-92173-9-9)
- Djurović G., „**Euroatlanske integracije Crne Gore**“, izlaganje na međunarodnoj konferenciji „Novi strateški koncept NATO-a: Izazovi i mogućnosti“, Slano, Republika Hrvatska, 03 - 07. septembar 2009;
- Djurovic G., „**IPA fund in Montenegro**“, speech on International conference „Regional conference on decentralized management of IPA funds“, EU Delegation in Albania and Government of Albania, 18. May 2010, Tirana. Albania;
- Djurovic G., „**Montenegrin experience in translating European legislation**“, speech on International conference „Let’s speak European“, organised by Government of Serbia, Belgrade, 19. May 2010;
- Djurovic G., »**Lobbying for a faster integration track of Montenegro**«, speech on Networking Seminar 2010: Lobbying and Networking in the European Union, European forum Alpbach, Austria, 29 August 2010;
- Djurovic G., “**Key priority areas in the post opinion period and IPA: The case of Montenegro**“, speech on “IPA 2010 Conference: Sustainable results and impacts”, European Commission, Brussels, 6.12.2010;

SPEECH on the WTO Ministerial Conference - "Support the future WTO members and improve the rules: case of Montenegro", The Seventh Ministerial Conference, WTO, December 2nd, 2009, Geneva;

Ciklus predavanja – tribina: Društvena misao Crne Gore, – **Djelo prof. dr Rista Vukčevića**, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, CANU, 24.10.2017.

3. PEDAGOŠKA DJELATNOST

Udžbenici

- Cvetanović Slobodan, Djurović Gordana, «**Privredni razvoj**», Ekonomski fakultet, Podgorica, 1996 (UDK.330.34(075.8), ISBN 86-80133-07-8 (univerzitetski udžbenik);
- Grupa autora (G.Djurovic red.), „**Evropska unija**“, udžbenik za završnu godinu osnovnih škola, izborni predmet, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010 (ISBN 978-86-303-1432-2); udžbenik za srednje škole; i **Priručnik za nastavnike**;
- Grupa autora (Djurović G., red.), „**Evropske integracije**“, udžbenik za završnu godinu srednjih škola, izborni predmet, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010 (ISBN 978-86-303-1444-5); udžbenik za srednje škole; i **Priručnik za nastavnike**;

Studijski priručnici (skripta, hrestomatije...)

- Đurović G.: „**Crna Gora: od spoljnotrgovinske ka evropskoj integraciji**“, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2007 (skripta);
- Djurovic G., Jacimovic D., Milovic N., „**Integracija u evropske strukture**“, e-učilo za posdiplomski studij, Ekonomski fakultet, 2010,
- Đurovic G., **Ekološka ekonomija**, e - skripta, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2012;
- Đurovic G., „**Međunarodni ekonomski odnosi**“ e-skripta, FPN, Podgorica, 2017;
- Đurović G., „**Regionalna ekonomija**“, e-skripta, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2017;
- Đurović G., „**Privredni razvoj i evropske integracije**“, e-skripta, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2017;

Mentorstvo na doktorskim studijama

- dr Dragana Radević, „**Ekonomska efikasnost versus socijalna jednakost u državi blagostanja**“, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2007;
- dr Nikola Milović, „**Konkurentnost privrede Crne Gore**“, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2011;
- dr Branko Bulatović, **Optimizacija modela ruralnog razvoja Crne Gore**, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2014;

Mentorstvo na postdiplomskom studiju

- Veliki broj kandidata (70), dostupno u bazi COBISS.CG-ID

World Who's Who, Europa Biographical Reference Series, Routledge, Taylor & Francis Group:
Gordana Djurovic - Montenegrin economist, academic and politician ; Professor of Economic Development, International Economic Relations and EU Enlargement Policy, University of Montenegro

<http://www.worldwhoswho.com/views/browse.html?id=sdl1889>

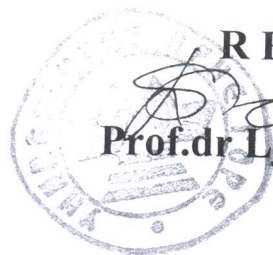
Број: 01-3042
Датум, 26.10.2006 г.

УНИВЕРЗИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Date, 1275
Број 04/12 20 06 год.
ПОДГОРИЦА

Na osnovu člana 75 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju (Sl.list RCG br. 60/03.) i člana 19 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore, na sjednici održanoj 26.10.2006. godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

Dr GORDANA DJUROVIĆ bira se u akademsko zvanje **redovni profesor** Univerziteta Crne Gore za predmete: Privredni razvoj, Regionalna ekonomija i Ekološka ekonomija na **Ekonomskom fakultetu u Podgorici** i Medjunarodni ekonomski odnosi na **Fakultetu političkih nauka u Podgorici**.

РЕКТОР,

Prof.dr Ljubiša Stanković

Ime i prezime: prof. dr Milivoje Radović

Datum rođenja: 05.05.1972

Obrazovanje: *Osnovnu školu je završio u rodnom gradu, a srednju školu i fakultet u Podgorici. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Podgorici 1995. godine. Tokom Studija nagrađivan za postignute rezultate. Magistarsku tezu »Tržište rada u makroekonomskoj teoriji i politici« odbranio je u decembru 1998. godine na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Novembra 2004. godine na Ekonomskom fakultetu u Podgorici odbranio je doktorsku disertaciju pod nazivom »Tržište rada i neformalna zaposlenost u makroekonomskoj teoriji i politici«.*

Radni odnos: *Od 1995. do 1999. godine radio je kao saradnik na Ekonomskom fakultetu u Podgorici; U zvanje asistenta na predmetu Privredni sistem i ekonomska politika izabran je 1999. godine.*

Izabran je u zvanje docenta na Ekonomskom fakultetu u Podgorici 04.07.2005. (Bilten UCG broj 194 od 8.07.2005.godine) na predmetima: Privredni sistem, Ekonomika javnog sektora, Ekonomija rada i socijalna politika i Tržište rada.

U zvanje vanrednog profesora izabran je na Ekonomskom fakultetu u Podgorici 30.09.2010. godine (Bilten UCG broj 261 od 1.11.2010. godine) na predmetima: Ekonomija, Ekonomija javnog sektora i Tržište rada.

U zvanje redovnog profesora izabran je na Ekonomskom fakultetu u Podgorici 4.02.2016. godine (Bilten UCG broj 363 od 4.02.2016.) na predmetima: Ekonomija, Ekonomija javnog sektora i Tržište rada.

Koordinator Studija menadžmenta u Bijelom Polju bio je u periodu jun 2005 - decembar 2009. godine. Od novembra 2006. godine do decembra 2009. bio je Rukovodilac Studija menadžmenta u Podgorici i Bijelom Polju, a u periodu septembar 2008 - decembar 2009. godine bio je Rukovodilac Postdiplomskih studija menadžmenta.

U periodu, novembar 2010., jul 2018. godine bio člana Savjeta Centralne banke Crne Gore.

Septembra 2012. Imenovan za Rukovodioca Studija menadžmenta Ekonomskog fakulteta u Podgorici.

Dekan Ekonomskog fakulteta u periodu maj 2013 - novembar 2014. godine.

Oblast istraživanja: *Ekonomska teorija i politika. Autor je i koautor: 4 monografije I jednog univerzitetskog udžbenika (B. Dimirijevic, N.Fabris, M. Radović, Lj. Vladušić, M. Jandrić,*

“Ekonomska politika-Regionalni aspekti”, Ekonomski fakultet u Beogradu, 2016, str. 596), preko trideset naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima od kojih izdvajamo:

- J. Djuraskovic, M. Radonjic, M. Radovic, A. Djurovic, M. Jovovic (2019). *The Key Macroeconomic Determinants of GDP Growth: the Case of the Dollarized Economy in Montenegro*, *TRANSFORMATIONS IN BUSINESS & ECONOMICS*, Volume 18, No3(48), Pages 54–66, ISSN (Online) 2336-9205, ISSN 1648-4460,
- M. Radović, M. Bozovic, J. Djuraskovic (2015), *Beyond The Formal Economy: Evaluating the Level of Informal Employment in Montenegro* , *Journal of Global Policy and Governance*, *Journal of Global Policy and Governance*, , Vol. 4, No 1, 121-140. ISSN 2194-7759 .
- Milivoje Radovic, Serge Shuster, & Milos Vulcanovic (2012), *Conceptual modeling of Current and Capital Accounts in Central and Eastern European countries*, *International Research Journal of Applied Finance*, Vol – III, 491 – 502., ISSN 2229 – 6891.
- M. Radovic, M. Jovovic, J. Bajec (2009.), *Macroeconomic aspects of privatisation in Montenegro” South East Europe Review for Labor and Social Affairs, (SEER), Vol. 12, No. 1., , ISSN 1435-2869, pp. 57-76.*
- Radović and D. Djuric *“Possibilities for creating new employment in Montenegro”* , *South East Europe Review for Labor and Social Affairs, Europe trade union institute, Duseeldorf, No.4., ISSN 1435-2869, Vol.6, pp. 101-113., February 2004.*
- D. Jacimovic and M. Radovic, *»Regional Development Management-Montenegro Case«, Management, No 4, (2006), ISSN 1820-0222, p. 15-22.*
- M. Radovic, R. Zugic, and N. Milovic (2013), *Economic institutions and competitiveness of economy with emphasis on Montenegro, Montenegrin Journal of Economics, Vol. 9, Number 1, 63-74. ISSN 1800-5845.*

Univerzitet Crne Gore

University of Montenegro

03-316
04. 02. 16

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju (Službeni list Crne Gore br. 44/14 i 47/15) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore, na sjednici održanoj 04. februara 2016. godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

DR MILIVOJE RADOVIĆ bira se u akademsko zvanje **redovni profesor** Univerziteta Crne Gore za predmete: Ekonomija, Ekonomija javnog sektora i Tržište rada na osnovnom akademskom studijskom programu Ekonomija na Ekonomskom fakultetu

REKTOR

Prof. Radmila Vojvodić